

'98/4

Mihályi Gilbert: A zsinati megújulás üzenete – átvettük, megvalósításával válaszolunk

Fazekas Csaba: Megfontolások a pannonhalmi zsidó-keresztény konferencia után

Farkas Beáta: 1 %, avagy tükör az önvizsgálathoz

Hallgató egyház

Egyházforum

Alapítók:

Wildmann János és Paul M. Zulehner

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány
Kiadóvezető: Mohos Lászlóné

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

1158 Budapest, Thököly u. 74. (Tel.: 272-24-05)

Szerkesztőség, levélcím:

Egyházforum 6723 Szeged, Római krt. 17-19/B IV. 88.

Tel/fax: 62/422-201

<http://www.theol.u-szeged.hu/ujsag/eforum>

Munkatársak:

Kovács-Krassói Anikó, Kovács-Krassói Norbert,
Nagy István, Sarnyai Csaba Máté

Szerkesztőbizottság:

Andok Mónika (szerkesztő)

Békési Eszter (felelős szerkesztő, Folyamatok)

Dévény István (Perspektíva, Szemle)

Farkas Beáta (Egyház és társadalom)

Hegyi Gyula

Máté-Tóth András (főszerkesztő)

Mustó Péter S. J. (Lelkiség)

Varga Péter Pius

Winkler Lajos (olvasószerkesztő)

Egyes szám ára: 195,- ÁFÁ-val (Nyugaton 7,50 SFr)
Évi előfizetési díj: 600,- ÁFÁ-val (Nyugaton 28,00 SFr)

Bankszámla:

OTP RT. XV. ker. fiók Pólus Center
11715007-20372297

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül

a szerkesztőség véleményét fejezi ki. Nem kért kéziratokat nem őrünk meg és
csak kérésre küldünk vissza.

Előfizetésben terjeszti a HELP.

Megrendelhető minden postahivatalban,
kapható országosan az egyházi könyvesboltokban.

HU ISSN 1215 0630

Kedves Olvasók!

„Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell” – így a misztikumról is, véli a filozófus Wittgenstein, aki ezzel érvel: „nem az a misztikum, hogy milyen a világ, hanem az, hogy van”.

Hasonlóan vagyunk Egyházunkkal is: hallgatunk milyensége miatt, de azért szeretjük, mert van. Az egyik közszolgálati rádióadás reggeli műsorában az MKPK titkára annak az egyházi igénynek adott hangot, hogy milyen jó lenne, ha a média a jót mutatná be az egyházról, és nem a hibákat. Nem torzítjuk el túlságosan e szándék értelmét, ha az idézett gondolatot így egyszerűsítjük: ne az jelenjék meg a médiában, ami látszik, hanem az, ami jó.

Régi beidegződés az egyházban, hogy a problémákról hallgatni kell, kényszeresen jólfésültnek mutatkozni még egymás között is. Jó példája ennek az egyházközvetítői képviselőtestületek vagy egy-egy zsinat alacsony hatásfokú tevékenysége.

A kommunikáló egyház - hallgató egyház. A mostani „Súlypont” ennek a paradox helyzetnek egy aktuális megnyilvánulását is bemutatja, így szó lesz az 1% propagandájáról és szomorú eredményéről. De a kommunikációs zavar nem a médiában kezdődik, hanem az egyházi személyek kinyilvánító és kevésbé párbeszédre épülő kapcsolatában. Folyóiratunk egy „virtuális kerekasztal” beszélgetésre hívta meg egyházunk neves kommunikációs képviselőit, szóljanak ők szakértőként erről a témáról. Megkeresésünk után pár héttel, közvetlenül lapzártánk előtt értesítettek valamennyien minket arról, hogy időhiány miatt sajnos nem tudnak válaszolni a kérdőívre. Az elküldött kérdésekből interjú készült, ebben olvashatunk egy 5 éve szolgáló pap nem kevésbé érdekes tapasztalatairól. De arról is szó lesz, miért nem jut fény a plébánoslakba? Az „Exkluzív” rovat pedig egy templomépítés kálváriáját mondja el.

A kommunikációs kudarcok mellett ne veszítsük szem elől a biztató jeleket sem. Ilyen az idén márciusban napvilágot látott „Emlékezünk: megfontolások a Soáhról” című pápai dokumentum. II. János Pál újabb bizonyítékát adta annak a szándékának, hogy a zsidó-keresztény párbeszéd megszületése fontos számára. Bár a magyar püspöki kar ezzel kapcsolatban is reflexszerűen hallgatásba burkolózott, mondván a pápa valamennyi keresztény nevében követte meg a zsidókat, egy részt vevő történész beszámolója alapján kiviláglik, hogy a pannonhalmi konferencia a párbeszéd jegyében zajlott.

Mi úgy véljük, a konfliktusokról és problémákról is szólni kell ahhoz, hogy legyen miről hallgatni, és legyen mit ünnepelni. Karácsonyhoz közeledvén minden kedves olvasónknak békességes ünnepet, szent, csendes éjt... kívánunk!

A SZERKESZTŐK

SÚLYPONT

MIHÁLYI GILBERT

Dr. Mihályi Imre Gilbert nyugalmazott pre-montrei tanár, a II. vatikáni zsinat elkötelezett teológusa. Mint menekült, Amerikában szerzett diplomát politikából és Latin-Amerika történetéből. Jelenleg a Kecskeméti Főplébánia kisegítő lelkipásztora. A szerző szerkeszti és adja ki az „Új Pünkösöd” című lelkipásztori közleményeket.

A zsinati megújulás üzenete – átvettük, megvalósításával válaszolunk

XXIII. János kinyitotta az ablakokat, a magyar püspökök gettóba zárkóztak.

A II. vatikáni zsinat megadta a megújulás programját. Befogadtuk? [„Az a néhány pap és teológus, aki igyekezett a II. vatikánum megújulást célul tűző tanítását közvetíteni, gyanús lett a hierarchia szemében, azzal a megokolással, hogy a sok újdonság megzavarja a hívőket, maradjunk ezét inkább a megszokott réginél. Így aztán az egyház lassan – akarva vagy akaratlanul – gettóba vonult”] (Korzenszky Richárd, CORONA FRATRUM, Pannonhalma, 1991. 39. o.). Ennek a mulasztásnak a magyar egyház még ma is issza a levét.

A liturgikus megújítást bevezették, de a hívek tömege ma sem érti, mi a liturgia.

A változásokat alaposan meg kellett volna magyarázni, de talán a papság – tisztelet a kivételnek – sem volt tisztában vele. Honnét is lett volna? Az egész újítás megalapozása a „liturgia” megértése. A hittankönyvek jó része se magyarázza kellőképpen. A Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye esperes-kerületi 1997/98. évi hittanversenyének kérdései között sem szerepel a liturgia. Mindennek visszahatása, hogy a templomba járók jó része – hiszen lelkipásztoraitól sem hallanak róla – nem tudja, mi igazán a szentmise, a szentségek. Pedig a liturgia a keresztény lelkiélet forrása, minden igazi plébánia elsősorban liturgia-központú. „Elkeserítő azt látni, hogy szinte minden szentség formálissá üresedik, s csak kevesen élnek meg bennük az Istennek önmagát szétosztó szeretetét” – sajnálkozik Keresztesné Várhelyi Ilona (TÁVLATOK, 1994/6. 629. o.).

Felkínálkozó alkalom elmulasztása – a megújulás üzenete papíron maradt.

Ebbe a gettóba betört a megújulás üzenete: a zsinat dokumentumai megjelentek magyar fordításban a 70-es évek közepén. Talán kapva kapott ezen a kegyelmi pillanaton a magyar papság? Érdektelenséget mutatott.

„A zsinati okmányok lefordítását követően nem itatták át teológiai oktatásunkat, következésképpen sem az igehirdetést, sem a katekézist”- állapítja meg Kiss Imre (VIGILIA, 1997/7., 515. o.). „Amikor tavaly apostoli vizitátorként végiglátogattam szemináriumainkat, meg kellett állapítanom, hogy még teológiai oktatásunkat se járta át a II. vatikáni zsinat szelleme. Találkoztam olyan paptestvérrel is, aki dicsekedve mondta, hogy sohasem olvasta még a zsinati dokumentumokat” – jelentette Dankó László kalocsai érsek (Új Ember, 1993. április 4.). Az egész évtizeden keresztül Dorombly Károly és különösen Szennay András OSB többször is rámutatott, hogy a papság jó része, nem is beszélve a hívekről, nem olvasta a zsinati tanítást. Ugyanezt megerősíti Erdő Péter egy-

házigazgató: „Sokan nem ismerik és nem becsülik eléggé a zsinati útmutatásokat; nem igen járja át a tényleges, valós vatikáni zsinat tanítása és útmutatása egyházunk életét” (TÁVLA-TOK, 1994/6, 645. o.).

Történelmi eséllyel, de megújulás nélkül a magyar egyház nem volt képes szolgálni a megújulást.

Hazánk sorsának történelmi változásakor arany alkalom kínálkozott, hogy az addigi hanyagságot jóvátegyük. Csak papi továbbképző tanfolyamokat kellett volna indítani a regionális gócpontokban. Gál Ferenc, Szennay András, Nyíri Tamás, Alszeghy Zoltán, Nemeshegyi Péter, Lukács László, Tomka Ferenc, Blanckenstein Miklós és még néhányan vezethették volna. Nem történt meg. Így maradt a klérus – tisztelet a kivételnek – analfabéta ebben a tekintetben. Így pedig milyen megújulást tudtak volna munkálni?

II. János Pál buzdított a megújulásra. Csinnadrattával fogadtuk, de szívünk nem nyílt meg a kommunikációra.

„A magyar egyháznak minden esélye megvan, hogy megújuljon a zsinat szellemében”, de a pápai felszólításra a dialógus nem kezdődött meg. Csoda, ha „megtorpant az a vallási megújulás is, amelyben sokan reménykedtek” – panaszkodik a püspökkari körlevél a Szentatya második látogatásakor 1996-ban.

Egyházmegyei zsinatok – szűk körű hatás

A pápalátogatás után megindult az egyházmegyei zsinatok előkészítése. Nagy lehetőség adódott az elmaradottság behozására. A megújulást ekkor kellett volna országos papi tanfolyamokon és „missziózással” a hívekkel ismertetni. Helyette munkadokumentumokat írtak, és kérdőíveket küldtek szét. Ezeket azonban a hívek jó része nem tudta megválaszolni, mert a kérdések zömét nem is érthette.

A Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye 1995-ben megkezdte előkészítését a 2000-ben tartandó zsinatának. Bölcsen 5 évet adott, hogy a szinódusi megbeszéléseken a papság és a hívek

együtt ismerkedhessenek a zsinati megújulás eszmei és gyakorlati kérdéseivel, és azokat helyi viszonyaikra alkalmazzák. Tervüket az bénítja, hogy a papság egy része közömbös, meg sem jelenik, az eléggé szórványosan érdeklődő hívek közül pedig hiányzik az ifjúság, hiányoznak a fiatal korúak. Pedig az ő hivatásuk lenne a kereszténységet továbbvinni a XXI. századba. A kommunikáció, a dialógus elkezdődött ugyan, de kis hatósugarú.

Érdektelenség a zsinat iránt és annak káros hatása

Hazajöveletem után az egyik nyugat-magyarországi városban segédkeztem. Esti miséken rövid homília volt. Ezekben gyakran emlegettem a zsinatot. Néhány hét múlva két asszony azt mondta: De hát nem azt kell prédikálnia, amit az egyház tanít? Rájuk mosolyogtam és ezt feleltem: Igazuk van, de hát ugyebár a zsinaton az egyház tanít. Eltátották a szájukat, és ennyit mondtak: Erről ugyan nem hallottunk.

Mások meg csak ámuldoznak és kérdezik: Miért nem jó úgy élni vallásomat, ahogy egész életemben tettem? Mi ez a megújulás, minek kell megújulni? Miért mondják, hogy az egyház Isten népe, hát eddig nem az volt? Miért kellett liturgikus megújulás, nem volt az jó, amit 2000 éven át tettünk? Mi történt, hiszen eddig annyira óvtak bennünket a protestánsoktól. – Ha ismernék a zsinati tanítást, főleg annak egyházképét, akkor találnának választ kérdéseikre.

Céltudatos kezdeményezések, de áttörés nélkül

Gál Ferenc 1968-ban kiadta „Zsinat és Korforduló” című munkáját. 1976-ban teológiai tanárok számára tanulmányi napokat szerveztek, hogy gondolkodásukat a II. vatikáni zsinat szellemében formálják. A TEOLÓGIA, a VIGILIA, az EGYHÁZFÓRUM, a SZOLGÁLAT és a MÉRLEG közölt a zsinattal foglalkozó írásokat. A Hittudományi Akadémia Levelező Tanácsa működött. Papi továbbképzés indult itt-ott. Az OLI kezdeményezései is szolgálták a zsinati megújulás ügyét. S mindebből mi nőtt ki?

A jelen helyzetről Lukács László ezt jelenti: „A valódi aggiornamento tendenciái mellett azonban mintha még mindig ott kísértenének a törekvések a restaurációra, a háború előtti állapot visszaállítására. A magyar egyháznak mindaddig nem volt valódi lehetősége arra, hogy a II. vatikáni zsinat szellemében újragondolja önmagát, felülvizsgálja és megújítsa belső életét, tevékenységét, pasztorációs módszereit. Ez is magyarázza, hogy még a buzgóbb katolikusnak mondott vidékeken is a hagyományos, inkább külsőséges vallásosság a jellemző. A papság részéről pedig a hagyományos pasztorációnak szinte változatlan, kritikátlan, merev folytatása... Kevés az igazán innovatív egyéniség...” (Az egyház mozgástereiről a mai Magyarországon, 1997. 198, 202 és 201. o.).

Küldetésünk van!

„Az egyház jövője számára fontos, hogy a zsinat által kijelölt úton továbblépjünk!”, jelentette ki Karl Josef Rauber érsek-nuncius (TEOLÓGIA, 1998/1-2, 5. o.). Őv „a lélek nélküli konzerválástól” és „az egyházi intézményekben lévő konzerváló mentalitás merevségétől” (u.o. 9. o.). Ugyanezt hangsúlyozta II. János Pál első látogatásakor: „Az egyház a történelemben a keresztény élet mindig újabb formái felé halad, s ezért elmondhatja Szent Pállal: elfelejtem azt, ami mögöttem van, s nekilendülök annak, ami előttem van”. A teológus Gál Ferenc már 1968-ban írta: „A földi vándorlás idején az egyház szervezetére is rárakódott a történelem országútjának minden pora. Az új formákban lássuk meg a visszatérést az apostoli szellemhez, s gondoljunk arra, hogy a modern kor ezt a tudatosabb keresztény életet követeli tőlünk” (Zsinat és Korforduló, 146. o.).

Kommunikációs torzó az egyházban

Az alábbi kérdéseket szerkesztőségünk állította össze azzal a céllal, hogy a személyes véleményekkel reális képet kapjunk az egyház kommunikációs problémáiról. A kérdéseket elküldtük a katolikus közélet néhány közismert személyiségének: az MKPK Sajtóirodájának vezetőjéhez, a Püspöki Kar sajtófelelősének, a MAKÚSZ, a Pax Romana elnökének. Szándékaink szerint kérdéseinkkel és a válaszadók véleményével egy „virtuális kerekasztal”-nak adtunk volna helyet lapunkban. Ez a terv megghiúsult, azaz töredékesre sikerült, amolyan kommunikációs torzó kerekedett ki belőle. Néhány betes várákozás után, lapzártakor azt a választ kaptuk valamennyiüktől, hogy a kérdőív megválaszolása nem fér bele idejükbe. Aki viszont elküldte válaszát: egy öt éve felszentelt, eddig öt különböző helyre disponált, jelenleg 3 plébánián szolgálatot tevő békés megyei lelkipásztor. Kérésére a nevét nem hozzuk nyilvánosságra, csak a válaszait, melyeket a továbbiakban „V”-vel jelölünk.

Úgy véljük, a kérdések a katolikus egyház széleskörű gondjaira világítanak rá, így örömmel olvasnánk és közölnénk azokat a véleményeket is, melyeket olvasóink fogalmaznak meg a felvázolt problémákról.

Egyházforum: Hívőként illetve papként milyennek tartja az egyházon belüli kommunikációs lehetőségeket?

V: Általában az emberek akkor keresik meg a papot, ha baj van. Nagyon jellemző az egész társadalomra a szekularizáció; mindig rohanunk, nincs idő semmire. A fontos információk eljutnak ugyan hozzánk, de csak a tények szintjén.

Egyházforum: Milyen feladatok ellátására elegendő ma Magyarországon a papság létszáma, s mire nem?

V: Először is identitásunkkal kellene tisztában lenni, valójában imára és szolgálatra szenteltek fel bennünket. De sok olyan szolgálat van, amit ránk ruháznak, vagy mi veszünk magunkra.

Egyházforum: Lehet-e kommunikációs oka annak, hogy fogynak a hívek, illetve a gyakorló katolikusok jó részének életében a hitgyakorlás visszaesni látszik? (Hiszen olyan helyzetben, mikor 2-3-4 egyházközösséget bízna egyetlen papra, nem várható el, sőt lehetetlen, hogy a pap „menjen a hívek után”, mint pásztor a nyája után.)

V: Részben azért van ez így, mert a papnak több helyen kell helytállni. Nehéz beosztani az időt. Egy beszélgetést nehéz előre meghatározott időkeretek közé szorítani, például hogy a beteglátogatás 10-15 perc legyen! Ha valakit havonta 10-15 percre látogatunk meg, teljesítménnyé válik a beszélgetés, s az igazi lényeg elmarad.

Egyházforum: Miért érzik a hívek azt, hogy a lelkipásztor és nyája közti párbeszéd nem, vagy csak igen ritka esetben jön létre? Ön szerint a klerikusok mit értenek azon, hogy párbeszéd? És mit a laikusok?

V: Már említettem, hogy a hívek jó része nem szolgálatot lát, hanem szolgáltatást vár a paptól. Eleget akar tenni a szokásoknak – félelemből vagy hagyományból. Idő kell az igény, a párbeszéd kialakításához. A találkozás sokszor ütközőpont, mert a hívőnek előre kialakított képe van a pap munkájáról, szolgálatáról, és a papnak is ilyen képe a hívőről. A találkozásoknál ezek realizálódnak, s a hívek jó része nem alkalmas a párbeszédre, hanem jogi, pasztorációs mércékkel találkozik. Ez minden kapcsolatot megmérgezhet. A kommunikáció, a kapcsolat időt és feltétel nélküliséget igényel. A gyakori áthelyezések (dispozíciók) a kommunikáció legfőbb akadályai közé tartoznak, mert alig hogy létrejön valami kapcsolatmag, már meg is szakadt. Papként szeretem meghallgatni az embereket, és így segíteni, mert az emberek nem igazán engedik, hogy vezessék őket. Szentségek föl vételénél a hívek tolakodásként élik meg a hitükkel kapcsolatos kérdéseket, és előfordul, hogy bezárkóznak.

A hívek párbeszédén talán azt értik, hogy elmondhassák, mit akarnak, mit kérnek, s azt kapják meg, amit elvárnak. De különösebben ne faggassák, ne kérdezzék őket, mit miért akar-

nak, mert ők csak a szolgáltatásban akarnak részesülni. A kommunikációs bajnak szerintem ez a gyökere.

Egyházforum: Mit tart a legégetőbb kommunikációs problémának az egyházon belül?

V: Az egyházon belül is a hivatalos dolgokra redukálódnak a kapcsolatok. Ha azok jól mennek, minden rendben van, ha rosszul, akkor baj van. Kevésbé valósul meg a püspök és a papság közötti atyai-gyermeki kapcsolat, ami a szentelésben létre jön, és ennek mintájára nehezen alakul ki a pap és a közösség között is a lelkipásztori kapcsolat.

Egyházforum: Több értelmiségi hívő katolikus gondolkodik így: „Legszívesebben olyan szentmisére megyek el, ahol a pap nem prédikál, csak a liturgiát hallgathatom. Évek óta nem hallok olyan prédikációt, melyről azt érezném, hogy hozzám szól”. Ön szerint ez mennyire gyakori álláspont nálunk? Miért vélekedhetnek így a hívek?

V: A prédikációk jó része moralizálás, feddés vagy tehetetlenség kimondása. Sőt van, hogy a beszédek nem azoknak szólnak, akik ott vannak, hanem azoknak, akik nincsenek jelen. Kevés az a beszéd, amely az életről szól, pedig Jézus mindig az életről beszélt. Az emberek között volt és szolgált. Ha merénénk ezt tenni, a régi struktúrák összeomlását is vállalva, kilépnénk az életbe, a testvéreink közé...

Egyházforum: A kispapok és a hitoktatók kapnak-e megfelelő képzést ahhoz, hogy a mai magyar társadalom szolgáló és értő pásztorai legyenek?

V: Kispapja és tanára válogatja. Az egyház sokat változik, a közösségek és az egyházközségek is. Nagyobb hangsúlyt kell adni a gyakorlati képzésnek. Fontos, hogy a kispap honnan jön, milyen tapasztalatai vannak az egyházról a papi hivatásról, a közösségről. Az iskolapadból érkezőket a felvételi előtt el kellene küldeni dolgozni, vagy szolgálni egy közösségekbe; megtanulni alkalmazkodni, másokra figyelni stb.

Egyházforum: Igaz-e az a vélemény, hogy Magyarországon az egyházi kommunikáció alapvetően a kiháló félben lévő ge-

neráció ízlésére, a népegyház-modellre épül, és ezért veszíti el az egyház a fiatalokat?

V: Részben igaz. Ez a struktúra véleményem szerint összedőlő félben van. A szekták azért is terjeszkedhetnek, mert azt mondják: Jézus úgy szeret, ahogy vagy! Kevés az egyházban az az élő küldetéstudat, mely felvállalja a missziót: elmenni a testvérét meglátogatni, és azt mondani neki: Jézus úgy szeret, ahogy vagy, azért vagyok, hogy segítsek.

Egyházforum: Igaznak tartja-e, hogy az egyházi kommunikáció egyirányú, azaz közéleti szinten az egyház vezető rétege párbeszéd helyett a közlést gyakorolja?

V: Igen, ahogyan püspök és a papság között is ez a folyamat játszódik le. De ez a korábbi kérdésekre adott válaszokban van benne részletesebben.

Egyházforum: Milyen katolikus sajtótermékeket olvas szívesen? Miért?

V: Keresztény Élet, Mérleg, Egyházforum, mert személyhez szólók.

Egyházforum: Kikkel szokott hitbéli, vallási dolgokról, az egyházzal beszélgetni? Milyen típusú beszélgetések ezek? (Eszmezsere, vallomás, vita, tapasztalatcsere, stb.)

V: Akik megnyílnak előttem, vagy akik előtt én meg tudok nyílni. A beszélgetés minden fajtája előfordul.

FARKAS BEÁTA

A szerző jogász és a közgazdaságtudomány kandidátusa. 1992 és 1996 között a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának dékánhelyettese, azóta a Közgazdasági Tanszékcsoport vezetője.

1%, avagy tükör az önvizsgálathoz

A napi sajtóból megismerhettük az SzJA egyházaknak felajánlható 1%-ának sorsát, az egyes egyházaknak juttatott összegeket. Ha valaki eddig komolyan vette a szociológiai felmérések eredményeit, túlságosan nem lepődhetett meg. A szikár, el nem maszatolható számok alkalmat adnak arra, hogy az adatok értelmezése után tovább gondolkodjunk egyrészt általában az egyházi gazdálkodásról, másrészt néhány pasztorációs kérdést is érintsünk.

Amit a számok mutatnak

Az egyházak vonakodva fogadták el azt a megoldást, hogy a hitéleti támogatás forrása az SzJA felajánlott 1%-a legyen. Az megítélésem szerint elfogadható ellenérv volt, hogy nem akarják szembeállítani a szociális, kulturális, stb. célokat az egyházak fenntartásával. Ezen túlmenően azonban sanda politikai szándékot is láttak mögötte. András Imre SJ egy széles körben élő vélekedést fogalmaz meg a Távlatokban megjelent cikkében: „A liberális politikusok ezen az úton kívánták egyúttal hivatalosan dokumentálni, hogy egy-egy egyház milyen (kevés) támogatottságot élvez hívei körében...Ez a „megmértetés” rendkívül kedvezett volna a szektáknak, és hátrányosan érintette volna az ún. történelmi egyházakat, különösen a katolikus egyházat. Utóbbi hívei között sok az idős, a szegény, az eltarthat, akik egyáltalán nem fizetnek SzJA-t, és ezért nem is szerepelhettek volna a támogatók között.” (1998/3. 482-483 pp.)

Az egyházak által elfogadott megoldás, az egyházak számára külön kezelt második 1% bevezetése sem kímélte meg az egyházakat attól, hogy szembenézzenek a társadalmi támogatottság egyfajta lemerésével. Durván 4,5 millió adófizető rendelkezhetett mintegy 4,8 milliárd forintról. Ebből 529 ezer fő élt a lehetőséggel, de közülük majdnem 68 ezer a költségvetés számára utalta át jövedelmét szociálisan rászoruló családok, fiatalok, gyerekek támogatására. Azaz mindössze az adózók 10,2 %-a rendelkezett valamelyik egyház javára. (A Távlatok idézett cikke 5,5 milliárd forintról beszél, amely a rendelkezés alapja lehet. A költségvetésről szóló törvény bevételi előirányzatát meghaladó, 560,156 milliárd forint lett ugyan az SzJA bevétel, azonban a progresszív jövedelemadózás, illetve az 1%-os rendelkezés alapját ebből 480 milliárd Ft képezi.¹⁾

Sor-szám	Név	Rendelkező nyilatkozatok száma	Rendelkezett összeg (Ft) (1%)
1.	Magyar Katolikus Egyház	307 932	653 422 414
2.	Magyarországi Református Egyház	90 502	200 704 039
3.	Magyarországi Evangélikus Egyház	26 460	65 078 356
4.	Hit Gyülekezete	12 307	20 288 237
5.	Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége	2 602	12 767 957
6.	Magyarországi Baptista Egyház	2 801	6 237 362
7.	Magyarországi Jehova Tanúi	4 221	5 253 690
8.	Magyarországi Unitárius Egyház	1 046	3 911 789
9.	Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége	1 121	3 292 917
10.	Karma Decsen Ózel Ling tibeti Buddhista Közösség	1 003	2 746 091
11.	Keresztény Advent Közösség	1 021	2 227 835
12.	Budapesti Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség	533	2 197 626
13.	H. N. Adventista Egyház	1 090	1 844 030
14.	Magyarországi Szcientológiai Egyház	783	1 755 245
15.	Evangéliumi Pünkösdi Közösség	1 081	1 635 907

¹ Forrás: PM adatközlés

Sor- szám	Név	Rendelkező nyilatkozatok száma	Rendelkezett összeg (Ft) (1%)
16.	Buddhista Misszió, a Magyarországi Arya maltreya Mandala Egyházközség	443	1 465 870
17.	Erdélyi Gyülekezet Megbékélés Községe	486	1 424 472
18.	Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség	401	1 202 993
19.	Teljes Evangéliumi Keresztyén Község Mahanaim Gyülekezet	465	997 959
20.	A Tan Kapuja Buddhista Egyház	311	970 634
21.	Magyar Ortodox Egyház	246	882 295
22.	Szent Margit Anglikán Episzkopális Egyház	40	830 949
23.	OM Vishwa Guru Deep Hindu Mandir	332	826 135
24.	Magyarországi Metodista Egyház	319	771 209
25.	Az Üdvhadsereg Szabadegyház Magyarország	345	691 721
26.	Magyarországi Román Ortodox Egyház Püspöksége	249	681 902
27.	Egyetemes Szeretet Egyháza	247	629 134
28.	A Magyarországi Biblia Szól Egyház	190	606 510
29.	Budai Szerb Ortodox Egyházmegye	205	580 697
30.	Agapé Gyülekezet	270	568 699
31.	Magyarországi Szabadkeresztény Gyülekezet	285	558 713
32.	Magyarországi Arany Rózsakereszt Vallásközség	230	547 236
33.	Őskeresztyén Apostoli Egyház	335	532 167
34.	Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház	84	378 027
35.	Csend Hangja Egyház	162	371 121
36.	Keresztény Testvéri Község	153	323 325
37.	Magyarországi Karma-Kagyüpa Község	112	321 002
38.	Nyújtsd ki Kezed Krisztusért Szeretet Gyülekezet	149	249 521
39.	Magyarországi Orthodox Exarchatus	89	233 887
40.	Golgota Keresztény Gyülekezet	51	175 320

Sor-szám	Név	Rendelkező nyilatkozatok száma	Rendelkezett összeg (Ft) (1%)
41.	Isten Egyháza	107	165 535
42.	Dávid Kulcsa Vineyard Keresztény Közösség	68	157 976
43.	Budapesti Teljes Evangéliumi Keresztény Egyház	53	157 736
44.	Shalom Nyitott Bibliai Gyülekezetek	90	133 659
45.	Élő Ige Gyülekezete Teljes Evangéliumi Keresztény Egyház	52	126 988
46.	Trollhattanl Svéd Pünkösdi Misszió Forrás Gyülekezete	41	124 622
47.	Szangye Meniai Gedün, a Gyógyító Buddha Közössége	38	111 580
48.	Magyarországi Késői Eső Gyülekezet	33	88 875
49.	Magyarországi Csan Buddhista Közösség	31	83 130
50.	H. N. Adventista Reformmozgalom Nemzetközi Misszióegyesület	36	81 668
51.	Magyar Iszlám Közösség	20	48 548
52.	A Metafizikai Hagyomány Egyháza	25	45 128
53.	Magyar Vallás Közössége	23	39 385
54.	Magyarország Bahál Közösség	19	35 988
55.	Ezoterikus Tanok Egyháza	9	22 461
56.	Keresztyén Család Gyülekezet	–	–
Összesen		461 347	1 001 609 262
Kiemelt előirányzat, szociálisan rászoruló családok, gyermekek és fiatalok támogatása		67 733	171 198 503

Forrás: Népszabadság, 1998. szeptember 26. Hazai körkép 5. p.

Az összes egyház számára rendelkezők között a három legnagyobb történelmi keresztény egyház elsőprő többséget képvisel:

Katolikusok	66,7 %
Reformátusok	19,6 %
Evangélikusok	5,7 %
Összesen	92,0 %

Érdemes még összevetnünk a felekezetek számszerű részese-
désének arányát a rendelkezett összegek szerinti rész-
aránnal. Ebből az adódik, hogy mindössze 0,3 %-kal keve-
sebb az adókból adódó részarány az adózók számszerű fele-
kezeti megoszlásához képest, ha a három nagy történelmi
keresztény egyház adatait összesítve vizsgáljuk. A katolikus
egyháznál is csak 1,5 % az elmaradás.

Az összes egyháznak felajánlott összeg felekezeti megoszlása:

Magyar Katolikus Egyház	65,2 %
Magyarországi Református Egyház	20,0 %
Magyarországi Evangélikus Egyház	6,5 %
Összesen:	91,7 %

Ha az átlagos egy főre jutó rendelkezett összegeket vetjük
össze, érdekes képet kapunk:

Az egyház javára rendelkezők átlagos juttatása	2171 Ft/fő
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége	4906 Ft/fő
Magyarországi Unitárius Egyház	3739 Ft/fő
Magyarországi Evangélikus Egyház	2459 Ft/fő
Magyarországi Református Egyház	2217 Ft/fő
Magyar Katolikus Egyház	2121 Ft/fő
Hit Gyülekezete	1648 Ft/fő
A nem egyház javára felajánlók	2527 Ft/fő

A két-háromszáz adózót maguk mögött tudó kisegyházak köré-
ben láthatóan nem ritka a 3000 Ft/fő feletti összeg, pl. A Magyar-
országi Biblia Szól Egyház esetében 3192 Ft, s ha végigbön-
gesszük a táblázatot, sok hasonló adatot számolhatunk ki.

A póre számok előtt bizony az önmagunkról alkotott mító-
szok sora omlik össze, amelyeket ugyan már az eddigi szocio-
lógiai vizsgálatok alapján is előre lehetett látni. Vegyük sorra
ezeket. Engedtetsek meg, hogy a továbbiakban elsődlegesen a
katolikus egyházzal foglalkozzak, hiszen a következtetéseket
minden egyházon belül saját magukra nézve kell levonni.

1. Az egyház javára rendelkezők aránya kísértetiesen meg egyezik azzal a 10%-os aránnyal, amit a szociológiai vizsgálatokat az „egyház tanítása szerint vallásos”, de még inkább a rendszeresen templomba járók kategóriában kimutatnak. Tehát az összes többi vallással, egyházzal szimpátiát mutatók, akik számának növekedését a szociológusok oly nagy elégedettséggel szokták kimutatni, annyi ösztönzést nem kapnak ettől a rokonszenvüktől, hogy néhány sort kitöltsenek egy adóbevalláson, ami nekik semmiféle anyagi veszteséget nem okoz. Vagyis hiba lenne azt képzelni, hogy az egyháznak mintegy koncentrikus körökben van kapcsolata a társadalom egyes rétegeivel, a távolabbi körökkel egyre gyengébben, de mégis létezően, ami pl. egy ilyen, semmi különösebb elkötelezettséget nem igénylő ügyben működik.

2. Abban a vékonyka rétegben, amelyik egyházhoz kötődik, a katolikus egyház relatív pozíciója stabil, történelmi kétharmados jelenléte változatlan. A kisegyházak szignifikáns előretörést az aktív, azaz adózó rétegben sem mutatnak, a Hit Gyülekezete mutatott egyedül lényegesebb nagyságrendet, de ezzel is 2,6 %-ot ért el, inkább a kisegyházak egymáshoz viszonyított aránya változott. (A viszonyítási alapok persze nem egészen pontosak. Ha pl. a KSH 1992-es adatait vesszük alapul, ahol a római katolikusok aránya 67,8 % volt, a megfelelés teljes. De ha a bázisból kivesszük a 4,8 % felekezeten kívülit, hiszen azoktól eleve nem várjuk, hogy egyház javára rendelkezzenek, akkor a katolikusok aránya 71 %. Ebben az értelmezésben már van némi (kb. 4%-os) elmaradás a népeségben belüli és az adózókon belüli arány között.)

Azt bármilyen számítás mellett kijelenthetjük, hogy az egyháznak akár a saját anyagi pozíciója szempontjából, akár átfogóbb pasztorációs szempontból nem a kisegyházak terjedése, hanem az egyházakhoz nem kötődő rétegek hatalmas aránya miatt kell aggódnia, ill. a stratégiáját ehhez kell igazítania.

3. Az egyes egyházak támogatói között a társadalmi helyzetükben az egyház nagysága szerint vannak különbségek. Minél nagyobb egy egyház, annál szélesebb és heterogénebb a

társadalmi háttere, míg a kisebb, pár ezer vagy néhány száz fős háttérű egyházak inkább tudatosabb, elkötelezettebb, feltehetően értelmiségi csoportokból állnak, ami magasabb egy főre jutó adókban mutatkozik meg. Ez jól látszik abból, hogy a katolikus egyház támogatóinak egy főre jutó felajánlása áll legközelebb az egyházak javára rendelkezők átlagos juttatásához, a kettő közötti különbség ötven forint (2171–2121). Vagyis ha érvényesülne az a katolikus követelés, hogy a támogatás szétosztása létszamarányos legyen, a 653 millió forintos bevételt mindössze 15 millió forinttal növelné. (A Hit Gyülekezete nem illik ebbe a képbe, a várakozásokkal ellentétben inkább a szegények egyházának bizonyult, mint a katolikus.)

Ugyanakkor az egyházakat támogatók 1%-os adója lényegesen magasabb, mint a társadalmi átlag, az egyházi 2171 Ft-tal hozzávetőleg 1060 Ft-os társadalmi átlag áll szemben.

Összességében tehát elmondhatjuk, hogy az adófelajánlásból kapott adatok azt a képet tükrözik, amelyet a szociológiai vizsgálatok is mutattak az intézményes egyházakhoz kötődő népességről. A katolikus egyház többi felekezethez viszonyított kedvezőtlenebb helyzetéről szóló vélekedéseket a számok nem támasztják alá.

A relatíve nem kedvezőtlen kép nem feledtetheti az abszolút számok figyelmeztetését. Ugyanis az állam 5 éves átmeneti időszakban megadja az 1,7 milliárdos hitéleti támogatást a katolikus egyháznak, amelynek az idén mindössze a 38%-a folyt be a polgárok önkéntes rendelkezése alapján.¹ Ebből következik, hogy a katolikus egyháznak nem arra kellene súlyt fektetnie, hogy a létszamarányos elosztás kiharcolásával 15 millió forintot megszerezzen, hanem a katolikusnak

¹ Ez annál megrendítőbb, mert nemzetgazdasági nagyságrendben elenyésző összegekről van szó. Összehasonlításképp: a JATE éves költségvetése 3,4 milliárd Ft, az összes szegedi felsőoktatási intézményé az orvosegyetem klinikáinak járó társadalombiztosítási finanszírozás nélkül 7,6 milliárd Ft, a KSH éves költségvetése 4 milliárd Ft, hogy az üzleti szektorról ne is beszéljünk.

kereszteltek kétharmados aránya alapján elvileg elérhető 3 milliárdnyi SZJA-ból kellene a jelenleginél sokkal nagyobb hányad átutalására rábírní az adózókat.

Nagy tévedés lenne ezt a helyzetet úgy felfogni, mint valami méltatlan kényszerszituáció, ahol az egyház önmaga „eladására” szorul rá. Ez sokkal inkább tekinthető egy üdvös kényszernek, amely segíthet a társadalommal folytatott kommunikáció javításában, átfogóbb pasztorációs stratégia kidolgozásában.

„Marketing stratégia”

Az nem vitás, hogy az egyház senkit nem ért el abból a körből, akikről a szociológusok azt mutatják ki, hogy szívesen látják az egyház társadalmi szerepvállalását. Hogy ennek mi az oka, arra csak empirikus vizsgálatokkal lehet pontos választ adni. Ezt megelőzően is megkockáztathatunk néhány állítást.

Feltehető, hogy az egyházi közgondolkodásban már az időzjelbe tett marketing stratégia kifejezés is megütközést kelt. Holott egy olyan társadalomban, ahol az emberek túlnyomó többségének elemi információi sincsenek az egyházzal, valahogyan el kell juttatni az információkat, hogy egyáltalán döntőképes állapotba jussanak, pl. arról, hogy rendelkezzenek-e valamelyik egyház javára. Ez egyébként nemcsak az anyagiak miatt lenne fontos, hanem minden evangelizációnak is előfeltétele lenne.

A katolikus egyház – a számok tanúsága szerint a többi egyházhoz hasonlóan – csak a templomokon belül fordult a hívekhez. Plakátokkal, tájékoztató szórólapokkal csak a templomon belül lehetett találkozni. A médiában közzétett hirdetések valóban nem olcsók, azonban ha legalább a történelmi egyházak egymással összefogva egy-egy oldalas hirdetést megkockáztatnak napilapokban, tévében, hogy a jelölőszámkat utánajárás nélkül megismerjék az adózók, 10 milliókat hozhatott volna.

Jellemző volt, hogy az a plakát, amelyet a templomokba kitéttek első helyen az épületeket jelölte meg a támogatás „cél-

területeként". A hívek számára ugyan mindegy volt, mert azok így is, úgy is az egyházat támogatták, de a „szimpatizán-sokat” akkor is hidegen hagyta volna, ha eljut hozzájuk. Minden közvéleménykutatás azt mutatja, hogy az emberek azt várják az egyháztól, hogy testi-lelki nyomorúságaiban segítse őket, vagyis ezeket a tevékenységeket kellene előtérbe állítani, ha számítunk a pénzükre. Itt megint nemcsak az anyagiakról van szó, mert az élet más területein is jellemző, hogy az egyház nem tud olyan üzenetet eljuttatni az emberekhez, amely felkelti az érdeklődésüket.

A jövő évben természetesen nem lesz elegendő az adóbevallások kitöltésének időszakában néhány hirdetést közzétenni. Egész évben sokkal több figyelmet kell fordítani arra, hogy az emberek rendszeresen kapjanak információkat az egyház tevékenységéről, elsősorban azokról, amelyek az egyének problémáival kapcsolatban vannak. Az ehhez szükséges adatbázis ismereteim szerint nem áll rendelkezésre, országos szinten nincs áttekintés azokról a közösségteremtő, szociális, kulturális kezdeményezésekről, amelyekre egy kommunikációs programot lehetne építeni.

A jól megtervezett „marketingnél” azonban nem állhatunk meg, mert az anyagi ügyeit tekintve az 1% ügye csak egy lakmuszpapír, amely súlyosabb feladatokra hívja fel a figyelmet.

Polgári rend a gazdálkodásban

Az egyházi gazdálkodásnak még nagy átalakuláson kell keresztülmennie. A szocialista rendszerben az önvédelem kényszere folytán a gazdálkodás áttekinthetetlen volt, a pap a világi szakemberek megóvása miatt sem hozhatta nyilvánosságra a pénzügyi információkat. A berögződött magatartások azonban a rendszerváltás óta eltelt mintegy évtized alatt nem változtak. Az adózók bizalmát tartósan az növeli, ha korrekt elszámolást kapnak az adók felhasználásáról. Az egyház jelenlegi gazdálkodási gyakorlatáról csak egy alaposabb kutatás után lehetne átfogó képet kapni. Talán nincs még egy terület, ahol akkora ellenállásba ütközik valaki, mintha gazdasági

adatokhoz próbál hozzájutni. A polgári környezet hatása persze előbb-utóbb be kell, hogy törjön az egyházon belüli viszonyokba, tehát egy kutatást is lehetővé kell majd tenni. Azt azonban addig is meg tudjuk fogalmazni, hogy milyen irányba kell elmozdulni. Konkrét utalásokat csak a felsőoktatással kapcsolatban teszünk, mert a munkámnál fogva ott külön kutatás nélkül is van áttekintésem.

Az egyházon belül az alapvető szemléletbeli probléma az, hogy a közgondolkodásban az élet összes többi területére kiterjesztik azt a tekintélyt, amely az egyházi tanítóhivatalt a kinyilatkoztatás, a hittartalmak továbbadásában, a tradíció őrzésében illeti meg. Világosan szögezzük le, anyagi ügyekben a pap, a püspök éppúgy a közösség pénzével elszámolni tartozó köztisztviselő, mint egy egyetemi rektor, egy szakszervezet elnöke, egy miniszter vagy a miniszterelnök akár költségvetési, önkormányzati, alapítványi pénzről, akár az egyháztagok közvetlen hozzájárulásáról, az „egyházi adóról” van szó. Az egyházi pénzügyek nem tárgyai a kinyilatkoztatott igazságoknak, tehát semmi néven nevezendő oka nincsen, hogy a társadalom általános polgári rendje alól kivonjuk. Ez az alapállás egy sor konkrét szervezeti megoldást magával kell, hogy hozzon.

- Érdemi befolyással bíró tanácsadó és ellenőrző testületek nélkül nincs racionális gazdálkodás. A kánonjog előírja, hogy a püspök mellett gazdasági tanácsadó testületnek kell működnie. Az egyházközi tanácsok elvileg szintén ellenőrizhetik az egyházközség gazdálkodásának racionalitását. Azt azonban általánosságban tudjuk, hogy kevés helyen van olyan egyházközi tanács, amely aktív munkát végez, ami a gazdasági ellenőrzés hatékonyságára nézve is ad némi támpontot. Közvetve a püspöki tanácsadó testületek szerepéről is lehet fogalmunk. Ha szakmai szempontok érvényesültek volna, kizárt, hogy az egyházi felsőoktatás úgy alakul a rendszerváltás óta, ahogy alakult. Minden felsőoktatási reformkoncepció egyetlen szakember által sem megkérdőjelezett alfája és omegája, hogy a szétforgá-

csolt magyar intézményrendszert integrálni kell. Ezzel szemben egyre másra alakultak a teológiai főiskolák, holtott a meglévőket sem tudták ellátni főállású tanárokkal. (Ha a kutatási normatíva részaránya a tervek szerint nő a felsőoktatásban adott állami normatíván belül, az egyházi intézmények nem sok pénzre számíthatnak az önmagában másfél embert kívánó plébánosi munkát ellátó, bejáró tanárok után...) A szakmai színvonal süllyedése mellett így a működési költségek folyamatosan magasabbak, egyes ingatlanok kialakításában is más megoldásokat lehetett volna választani, ha racionális intézményméreteket választanak. Ha egy szemináriumban csak néhány kispap ödög, előbb-utóbb majd más célra kell átalakítani, de ez ismét az adófizetők több tízmillió forintjába fog kerülni.

- A gazdálkodást minden egyházmegyében gazdasági szakembernek kell vezetnie, aki az egész egyházmegye számára megszervezi a tanácsadást, hiszen jó szakembert megfizetni nem egyszerű dolog. Egy-egy igazi szakember alkalmazása azonban kitermeli a maga bérét.
- Az egyházi bevételek struktúrája nagyjából kialakult. Ez lehetővé teszi, hogy a püspöki kar kidolgoztasson és elfogadjon egy normatív szabályozást, amely a központi kiadásokat és az egyes egyházmegyéknek, szerzetesrendeknek járó összegeket világos, minden érintett által áttekinthető, ellenőrizhető szabályok szerint osztja szét a hitéleti támogatásból, illetve ha vannak, az egyéb központi bevételekből. Ez az egyházmegyék gazdálkodásában lehetővé tenné, hogy tervezni lehessen. Ugyanilyen szabályozást kell készíteni az egyházmegye és az egyházközségek viszonylatában. Valamilyen egyensúlyt kell találni a különböző adottságú egyházközségek minimális jövedelmének biztosítása és aközött, hogy az egyházközségek érdekeltek maradjanak saját bevételek szerzésében.
- Az egyházban is be kell vezetni egyfajta közalkalmazotti bértáblát. Ennek az alapilleménye az egyház mindenkori anyagi helyzete szerint változhat, de főként a világi alkal-

mazottak számára biztonságot adna, hogy nincsenek kiszolgáltatva a munkáltató személyében beálló változásnak, belátható előmenetellel számolhatnak egyházi munkavállalás esetén. A garanciákkal körülbástyázott biztonság segíthet, hogy a nem túl magas bérek mellett jobb munkakerőket kapjanak az egyházi munkáltatók. A papok, püspökök számára is megnyugtatóbb lenne, ha az egész közösség jóváhagyásával egyértelműen meghatároznák azt az összeget, ami saját rendelkezésű jövedelmük, magyarul a fizetésük.

- Biztosítani kell, hogy a közfeladat ellátására kapott normatív támogatásokat külön kezeljék, hiszen ezek meghatározott céllal érkeznek az egyházhoz. Az alap- és középfokú oktatásban nincs okunk kételkedni, hogy a pénz eljutott a címzettekhez, hiszen a normatíva nem fedezi a költségeket, a különbözet megszerzése harcok sorát váltotta ki. A teológiai főiskoláknak viszont nincs elkülönített költségvetésük. (Az állami egyetemek sem az anyagi bőség konfliktusmentes helyei, de a teológus tanárkollégák kiszolgáltatottsága állami egyetemen dolgozó vezető szemével nézve egyszerűen felfoghatatlan.) Miután az egyház belső felépítése folytán a belső ellenőrző mechanizmusok gyengék, az állam kötelessége, hogy figyelemmel kísérje az adófizetők pénzének felhasználását. Nemzetközi programokból nem nehéz átvenni olyan elemeket, amelyek garanciát nyújtanak (meg lehet követelni elkülönített bankszámla használatát, olyan szervezeti és működési szabályzat elfogadását, amely megadja a kedvezményezett oktatási, szociális intézmény vezetőjének jogait és kötelezettségeit a gazdálkodásban, stb.). Ebből a szempontból a Renovabis és más nyugati segélyszervek szinte missziós munkát végeznek a szigorú elszámoláson alapuló projektfinanszírozásukkal.

Ha az egyház gazdálkodása megszabadul a szocializmusból itt ragadt, túlhaladott szemléleten, átláthatóvá válik, általában is nő a bizalom iránta, mint intézmény iránt.

Pasztorációs stratégia

Többször próbáltam érzékeltetni, hogy az 1% és általában az anyagiak körüli problémák csak kifejezetté teszik azokat a problémákat, amelyek a pasztorációt általában kísérik. A pénzügyi mutatóknak a szociológiai leírásokkal szemben megvan az az előnyük, hogy nem lehet néhány kegyes szóval elvenni az élüket (ugyan mit tudnak megmutatni a szociológiai adatok abból, hogy mi van az emberek lelkében, stb.), mert húsbavágó következményeik vannak. Márpedig hosszabb távon az egyház társadalmi bázisát nem lehet erősíteni néhány marketinges ötlettel, ehhez már pasztorációs koncepció kell. A gazdálkodás fentebb vázolt átalakítása jó-szerével a püspöki kar elhatározásán múlik, akarják-e korszerűsíteni a jelenlegi döntési struktúrát. Sikeres pasztorációs stratégia megtervezése viszont összehasonlíthatatlanul nagyobb nehézségeket okoz egy szekularizált társadalomban. Ennek kifejtése már messze vinne témánktól. Csak egy kis példával szeretném jelezni, hogy milyen következményekkel járhat a pasztorációs stratégia hiánya. Szegeden a rendszerváltáskor az egyetemisták 5-6%-a tartozott valamelyik katolikus közösséghez, illetve jelent meg rendszeresen egyházi rendezvényeken. Közben az egyetemisták, főiskolások száma éppen megduplázódott, 1997-ben 13000 nappali tagozatos hallgató tanul a szegedi felsőoktatási intézményekben. Annyi strukturális változás történt, ami egyébként országosan Budapest mellett egyedülálló, hogy a püspök függetlenített egyetemi lelkészt nevezett ki. Az ifjúsággal foglalkozó plébániai papok száma ezzel párhuzamosan csökkent. A kiesett plébániai kapacitásnak sem a személyi, sem az infrastrukturális pótlása nem történt meg. Végeredményben jelenleg a fiatalok 2-3 %-a van rendszeres kapcsolatban egyházi közösségekkel. A többi egyetemi városban a katolikus fiatalok szervezetsége még sokkal rosszabb. Ebből nem nehéz előrevetíteni, hogy a társadalom véleményformáló rétegében milyen lesz a katolikusok súlya. Az adófizetők bázisa így szintén nem fog szélesedni.

Néhány éve még „eretnek” gondolatnak számított, hogy a népegyházat nem lehet rekonstruálni, az egyház inkább a személyes elkötelezettséget vállalók közösségeiben szerveződik újjá. Némi meghökkenéssel tapasztalom, hogy ennek a meglátásnak olyan interpretációja bukkant fel, amely szerint nem aggasztó, ha a jelenlegi rossz hatékonysággal működő struktúrában a hívő keresztények száma zsugorodik, hiszen a só és a kovász úgyszólván szükségképpen kicsi, tehát a struktúrához nem kell hozzányúlni. Holott azért az érzékelhető társadalmi jelenlétnek nyilvánvalóan van egy kritikus tömege.

A rendszerváltáskor abban a tévedésben voltam több értelmiséggel együtt, hogy a szabadság lehetősége és a polgári társadalom kihívása szükségképpen reformokat kényszerít ki. Arra egyikünk sem számított, hogy az egyház enélkül is talál magának társadalmi szerepet. Egyrészt ugyan vannak üdítő, eleven szigetek, másrészt sok pap a rosszul szervezett struktúrában a szó szoros értelmében betegre, halálra dolgozza magát, de összességében az egyház olyan a mai magyar társadalomban, mint egy özvegy nagynéni, akinek kegyelemből a cselédszobában adnak szállást. Az év nagy ünnepein aztán előhívják, tisztelettudóan az asztalfőre ültetik, körülveszik, az egész család büszkén eszik a nagynéni ezüstjével, az ebéd után azonban visszavonul a cselédszobába, hogy a mindennapokban ne legyen útban. A nagynéni két ünnep között elteázgat öreg barátjával, rezignáltan mereng hol a múlton, hol a legutóbbi ebéd emlékére, de alapvetően beletörődött a sorába.

Még szerencse, hogy néha van egy olyan esemény, mint az 1%-os SzJA felajánlása, amely menthetetlenül szembesít a valósággal, és talán valami dinamikusabb stratégiára kényszerít.

DÉVAI MÁRTON

A szerző nyugdíjas gépészmérnök. 43 éve házasságban, 4 unokája van. Elvégezte a Hittudományi Akadémia Levelező Tagozatát. Érdeklődési köre: a világiak helyzete, lehetőségei, kapcsolatai a helyi egyházban. A cikk írói álnevével erdélyi gyökereire utal, Márton Áron püspök iránti tiszteletére.

Egy világi észrevételei az Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzatáról

A Magyarországi Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzatát (továbbiakban Szabályzat) két évvel ezelőtt adta ki a Magyar Katolikus Püspöki Kar. Mostanában került kezembe ez a 15 oldalas füzetecske, ami már a bevezető rendelkezéseiben hivatkozik a CIC-re. A CIC az Egyházi Törvénykönyv latin nevének rövidítése (Codex Iuris Canonici), ami már a II. vatikáni zsinat tanítására támaszkodik.

Érdekes nyomon követni, hogy a Törvénykönyv rendelkezései adta kereteket milyen tartalommal töltötte meg a Szabályzat, és milyen módon fejlesztette tovább azokat. Főleg az érdekelt, hogy a Magyar Püspöki Kar az ateista rendszer nyomása alól felszabadulva milyen hatásköröket ad az egyházközségekben a világiaknak.

I. Az Egyházi Törvénykönyv és a Szabályzat kapcsolata

A Törvénykönyv (CIC) előírja, hogy minden plébánián legyen gazdasági tanács, mely a plébánost segíti a javak kezelésében, a plébános minden jogügyletben képviseli az egyházközséget. A vagyonkezeléssel megbízottaknak a jó családapa gondosságával kell ellátni a feladataikat.

A Törvénykönyv pasztorális tanács alapítását is említi, melynek azok lehetnek a tagjai, akik hivataluknál fogva részt vesznek az egyházközség lelkipásztori munkájában, azonban csak tanácsadó joga van, és alapítása nem kötelező, csak a megyéspüspöktől függ (536 és 537. kánon). A püspöki kar által kiadott Szabályzat a tanács elnevezés helyett a bizottság szót használja, de már kötelezően előírja – nagyon helyesen – a lelkipásztori bizottság felállítását. A két bizottság együtt alkotja az Egyházközségek Képviselőtestületét. Jelentős továbblépés még, hogy a Képviselőtestületek Szabályzatát a megyéspüspökök nem külön-külön határozták meg, hanem a püspökök testülete egységesen. Az előszó szerint részletekre menő előírásokkal és ideális állapotok feltételezésével.

A II. vatikáni zsinat nyomán a Törvénykönyv ír még az Egyházmegyei Pasztorális Tanács létesítéséről, melynek feladata, hogy a püspök felügyelete alatt vizsgálja, mérlegelje az egyházközségben a lelkipásztori munkát érintő kérdéseket, és róluk gyakorlati következtetéseket terjesszen elő (511. kánon). Ennek a tanácsnak a felállítása azonban nem kötelező, csak ha a lelkipásztori követelmények indokolják. A Szabályzat azonban előremutatón már előírja a megalakítását, és ez az Egyházközségi Képviselőtestületek Egyházmegyei Tanácsa. Tagjai főleg világiak. Esperesi kerületenként az egyházközségi képviselőtestületek maguk közül választanak egy-egy főt, a testületi tagok legfeljebb 1/3-át azonban a megyéspüspök nevezi ki.

Az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyében a főpásztor csak az 1994. évben megtartott zsinat alkalmával hozta létre a Törvénykönyv elnevezése szerinti Pasztorális Tanácsot, és a zsinati rendelkezéseiben közölte ennek szabályzatát. Nem tudni, hogy a többi egyházmegyében megalakították-e ezeket a tanácsokat, és azok hogyan működnek.

Megállapítható, hogy az Egyházi Törvénykönyv csupán keretet, lehetőséget adott az egyházközségek pasztorális és gazdasági tevékenységére, de ennek részletes feladatait azonban a Képviselőtestületek Szabályzata határozza meg.

II. Az Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzatáról
Felvetődik a kérdés, hogy a Törvénykönyv adta kereteket milyen tartalommal töltötték meg a Szabályzatban, és ez milyen jogokat, hatásköröket adott a világiaknak. Szemléletesebb képet kapunk, ha külön csoportosítjuk, hogy mi a joga, hatásköre a püspöknek, a plébánosnak és a képviselőtestületnek. (A Szabályzatban lévő számokra hivatkozom.)

II.1. A megyéspüspök (főpásztor) hatásköre

A hívők számarányához képest több képviselőtestületi tagot is elfogadhat a megyéspüspök indokolt esetben (4.3.). Ha a tagok választása a Szabályzattól eltérő módon történne, akkor a megyéspüspöktől engedélyt kell kérni a tervezett mód pontos leírásával. A megválasztott képviselők jegyzékét a megyéspüspökhöz kell felterjeszteni, hogy azokat a tisztségükben megerősítse. Ha szükségesnek látja, akkor ezeken felül is kinevezhet tagokat a testületbe (4.4.). A képviselőtestület működésének megkezdéséhez a püspöktől kapott megerősítés is szükséges (3.1.).

A képviselőtestület a tevékenységét határozatok által végzi, és a gyűlések határozatairól a jegyzőkönyvet egy héten belül a megyéspüspöknek felterjeszti. A határozatok csak a megyéspüspök jóváhagyásával hajthatók végre (3.2.). Bármely vitás kérdésben a főpásztor dönt (6.4.).

A képviselőtestületi tagok megbízatása általában öt évre szól, de a megyés főpásztor meghatározhat rövidebb időt is (4.6.). Az egyes tagok megbízatását a megyéspüspök visszavonhatja, és az egész képviselőtestületet súlyos ok miatt feloszlathatja. A képviselőtestület önmagát is feloszlathatja többségi szavazattal, de ehhez is az szükséges, hogy a főpásztor ezt elfogadja (4.7.).

II.2. A plébános hatásköre

Az egyházközségi képviseleti tagok választási listáját a plébános állítja össze, és kijelöli a szavazatokat számláló bizottságot (4.4.). A képviselőtestület vezetője, egyházi elnöke a plé-

bános, aki kinevezi az egyes munkacsoportok vezetőit (4.11). A plébános hívja össze a képviselőtestület feladatait meghatározó gyűléseket, és annak napirendi pontjait összeállítja (5.2). Adásvételi szerződést a plébánia nevében csak a plébános köthet, de ezek csak a megyéspüspök jóváhagyásával válnak érvényessé (5.10).

A rendelkezések szerint a főpásztor által kinevezett lelkipásztor nem alkalmazottja a plébániának, sem a képviselőtestületnek, hanem a püspök munkatársa. Ezért Isten után a megyéspüspöknek tartozik felelősséggel. Ténykedését, munkáját az esperesen keresztül, vagy személyesen ellenőrzi a főpásztor (6.3).

II.3. Az esperes

Nincs kapcsolatban a képviselőtestülettel, kivételt képez a templom-pénztári bevétel, aminek ellenőrzése az esperes feladata (5.9).

II.4. A képviselőtestület hatásköre

A képviselőtestület két bizottságot alkot. Az első a lelkipásztori (pasztorális) bizottság, melynek tanácsadó jogköre van, és több munkacsoportból áll. A második a gazdasági bizottság, aminek a plébános mellett segítő szerepe van (4.11).

A képviselőtestület adásvételi ügyekben javaslatot tehet a plébános számára (5.10). Nem tartozik hatáskörükbe a templom-pénztári bevétel, viszont a plébános zárszámadáskor köteles erről beszámolni a tagoknak. A gazdasági gondnoknak felhatalmazása van arra, ha a kezdeményezését nem fogadná el a képviselőtestület, akkor közvetlenül a főpásztort kell értesítenie az általa észlelt veszélyekről (5.13).

A Szabályzat záró rendelkezése felhívja a képviselőtestület tagjait; nagyon vigyázzanak, hogy nézeteltérés esetén ne idézzenek elő szakadást a hívek körében, és belső egyházi kérdésekkel, problémákkal világi hatósághoz vagy bírósághoz ne forduljanak (6.4 és 6.5).

II.5. A képviselőtestület világi vezetője

A testület tagjai maguk közül választják meg a világi elnököt, aki testületi ügyekben az egyházi elnök, a plébános helyettese annak akadályoztatása esetén összehívhatja a gyűlést, és azon elnökölhet. Neki kell döntenie, hogy nyilvános vagy titkos szavazással döntsenek-e bizonyos kérdésekben. Joga közvetlenül írásos felterjesztést küldeni az esperesnek vagy a püspökségnek. Az egyházmegyei központba küldött hivatalos beadványokat a világi elnöknek is alá kell írnia. A munkabizottságokat ellenőrzi és munkájukban segíti, lelkesíti (4.9 és 5.4).

III. Összehasonlítás, észrevételek

A Szabályzatban lévő érintettek jogának, hatáskörének csoportosításából kitűnik, hogy a képviselőtestületnek valódi vezetője a megyéspüspök. A plébános szorosan függ a püspöktől, aki kinevezi, akinek engedelmességgel és felelősséggel tartozik, aki el is mozdíthatja, aki az esperes által vagy személyesen ellenőrzi a munkáját. Vagyis a megyéspüspök beosztottjának tekinthető a plébános. A főpásztor teljhatalmát, egyeduralmát a képviselőtestületen, illetve az egyházközségen a Szabályzat biztosítja. Ez már a képviselőtestületi tagok jelölőlistájától kezdődik, amit a plébános állít össze. A megválasztott tagok jegyzékét a püspökhöz kell felterjeszteni megerősítés végett, de a főpásztor ezen felül is kinevezhet tagokat. Egyes tagok megbízását visszavonhatja, és az egész képviselőtestületet feloszthatja. Hiába választják ki gondosan a tagokat, a testület mégsem önálló, mert a meghozott határozatok csak a megyéspüspök jóváhagyásával hajthatók végre. Adásvételi szerződést köthet ugyan a plébános, de ez csak a főpásztorának az engedélyével válik érvényessé. A püspök bármilyen vitás kérdésben dönt, és szinte ráül a képviselőtestületre.

A világiak hatásköre a tanácsadásra és a plébános segítésére korlátozódik. A gondnoknak kötelezettsége, hogy a főpásztorhoz forduljon, ha anyagi ügyben veszélyt lát. Csak a világi elnöknek van joga közvetlenül írásos felterjesztést küldeni az esperesnek vagy a püspöknek. Isten népén belül lám milyen nagy kegyet kapott a világi elnök!

A képviselőtestületnek nincsenek jogai csak a püspök által jóváhagyott feladatai a különböző gazdasági és lelkipásztori munkacsoportokban. A Szabályzat nem segíti elő azt, hogy a világiak magukénak érezzék a helyi egyházat, ezért érdeklenség, passzivitás könnyen kialakulhat. A kezdeményezésről hamar le lehet szokni, és a klérusnak való tetszés kerülhet előtérbe, nem pedig az egyházközség valódi érdeke. A képviselőtestületet kiskorúként, szinte kézen fogva vezetik, pedig a tagok felnőttként a családban és a munkahelyen felelősséggel járó döntéseket hoznak.

A püspökségnek csak azokat az ügyeket kellene kezben tartania, amit az egyházközség képviselőtestülete saját határhörében nem képes megoldani. A képviselőtestületben lehetne demokrácia, ami nemcsak a többség véleményének elfogadását, hanem a kisebbségi felfogás védelmét és szóhoz jutását is magába foglalja. A Szabályzat ideális körülményeket tételez fel az előszóban. Mintha a plébános mindig hibátlanul vezetné a testületet és egyedül tudná az egyházközség érdekét. Nincs meghatározva, hogy a plébánossal szembeni véleményeltérés, vita, panasz esetén mi az eljárás, mikor forduljanak döntésért a püspökhöz.

Mostanában sokat hallani és olvasni arról, hogy az egyház nemcsak a pápából, püspökökből és a papokból áll, hanem a világiakból is, együtt alkotva Isten népét. Ezen kívül a paphány miatt a világiakat be kell kapcsolni az egyház életébe. De akkor a szép szavakon kívül jogokat is kell adni, nemcsak feladatokat.

A Szabályzatból azt látni, hogy a negyven éves pártállami uralom alól felszabadult magyar hierarchia a nagymértékben elvesztett tekintélyét akarja visszaszerezni, azt amilyen az a II. világháború előtt volt. Nem beszélő viszonyt, kapcsolatteremtést, párbeszédet kíván teremteni, hanem hatalmat. Nem szolgálatot, hanem fensőbbbésees távolságtartást. Véleményem szerint ezt a Szabályzatot alaposan át kellene dolgozni a világiak bevonásával.

MAY-DOSSZIÉ

GEORG MAY

Ez év elején talált rá szerkesztőségünk May professzor cikkére. Mivel II. János Pál bísz éves szolgálata bővelkedik a pápai bocsánatkérésekben, kíváncsiak voltunk arra, hogy a különböző korosztályok, felekezetek és hivatások megkérdezettjeiben milyen gondolatokat ébreszt a leföbvre-iánus May szélsőséges, de karakteres véleménye. Ha olvasóinkban további gondolatokat ébresztene az írás, szívesen adunk helyet azoknak későbbi számainkban. (Figyelem, a vitaindító tanulmány elején jelzett 94-es szám 1997-es adat!)

Mentegetőzések és vádaskodások¹

Ha valaki vétett embertársa ellen, az erkölcs megköveteli, hogy kimentse magát, azaz a sértettől bocsánatot kérjen. Bocsánatot kérni értelem szerint csak a saját botlásért lehet, azaz olyan hibás cselekvésekért, amelyekért közvetlenül vagy közvetve felelősek vagyunk. Közvetlenül felelős az ember, ha ő maga követte el az adott cselekedetet. Közvetve felelős, ha ezt ugyan más követte el, de ő tevőlegesen vagy mulasztás révén hozzájárult ehhez a cselekedethez.

A bocsánatkérések hulláma az egyházban

Egyházunkban hosszabb ideje a bocsánatkérés valóságos divattá vált. Ezen bocsánatkérési hullámnak ismertetőjele az,

¹ Entschuldigungen und Beschuldigungen, in: Mitteilungsblatt der Priesterbruderschaft St. Pius X. für den deutschen Sprachraum, Nr. 223, Juli 1997., 11-14. A fordítás Budapestben készült 1997-ben.

hogy egyházi férfiak nem a saját, hanem idegen (állítólagos vagy valódi) vétkekért kérnek bocsánatot. A cselekedetek, amelyek miatt bocsánatot kérnek, mindig múltbeliek, részben a legújabb, részben pedig a régmúlt részei. A bocsánatkérők élén II. János Pál áll. A jelenleg kormányzó pápa eddig 94 alkalommal kért bocsánatot nyilvánosan az egyház tagjainak valamely (tényleges vagy vélt) hibájáért. Mások nevében tett bűnvallomásai a középkortól az újkorig terjednek. Egy ideje sok püspök és püspöki kar utánozza ebben. Amerikai püspökök mentegetőznek azon eltévelyedésekért, amelyeket klerikusok gyermekekkel követtek el. Ír és skót püspökök bocsánatot kérnek, mert mindkét püspöki kar tagjai hajdan súlyos módon vétettek az egyházi rend kötelességei ellen. A német püspökök, mindenekelőtt elnökük, ismételten részletes bűnvallomásokat fogalmaznak az „egyháznak” a nemzeti szocializmus ideje alatti (állítólagos) csődöt mondásáért. A bocsánatkérések listája hosszabbra nyúlik, de fejezzük itt be. A exkuzálások eltúlzása a protestantizmustól származhat. Ez a vallási közösség ugyanis mestere az alkalmazkodásnak, megszimatolja az éppen elkövetkezőt. Katasztrófák és összeomlások után nyilvánvalóan keletje van a bűnvallomásoknak. Így sietnek a protestánsok ilyeneket fogalmazni. Amellett a furcsa lelkesedés mellett, amely ma a katolikus egyházban ehhez a valláshoz kapcsolódik, nincs benne semmi csodálatos, hogy a püspökök a bocsánatkérők kórusához csatlakoznak.

Nincs helyettes bocsánatkérés

Ezen bűnvallomásoknak és bocsánatkéréseknek mind jellemzője, hogy nem a tulajdon, hanem az idegen (állítólagos vagy valódi) bűnre vonatkoznak. Nem a saját vétkek a jelenben, az egyházon belüli gigantikus összeomlásért viselt felelősség válik itt ismertté, hanem mások hanyagságai és hibái. Képletesen szólva: a magas állású egyházi bocsánatkérők nem a saját mellüket verik, hanem testvéreikét (és nővéreikét). Ezzel súlyos hibát követnek el. Bocsánatot kérni mindig csak a saját

bűnért lehet. Minden ember egyedül és önmagában áll bűneivel Isten és emberek előtt. Sem a bűnössé válásban, sem a bűnvallásban nincs helyettesítés. Kollektív bűn nem létezik. Aki nem követett el bűnt, annak nincs oka bocsánatkérésre.

Korábbi generációk megvádolása

Az idegen vétkekért való bocsánatkérésnek az a következménye, hogy a bocsánatkérők azokat, akiknek hibáiért bocsánatot kérnek, nyilvánosan és hivatalosan bűnösnek nyilvánítják. Azokat, akiknek nevében a bocsánatkérés jogát maguknak tulajdonítják, egyenesen a vádlottak padjára ültetik. Nekiesnek nemzedékeknek, amelyek állítólag gyengeségből vagy gonoszságból rosszat tettek. Azon eseményeknek, intézményeknek és cselekedeteknek a skálája, amelyekért Krisztus helytartója bocsánatot kér, a tévtanítók elleni harctól a Szentföld felszabadítására indított hadjáratokon át Galilei tételeinek elítéléséig terjed. A német püspökök különösen szívesen kérnek bocsánatot a Harmadik Birodalom korabeli kudarcaiért. Azon idő keresztényeire így a mai hivatalos egyházi bocsánatkérők ítéletének súlya nehezedik.

Igazságtalan bírák

Mit mondhatunk a bocsánatkérések általi hibáztatásokról? Először is: biztos-e, hogy korábbi nemzedékek bizonyos cselekedetekkel, amelyek ma más színben tűnnek fel, csakugyan bűnt követtek el? Nem a legjobb szándék vezette-e őket legtöbbször? Általában nem a legjobb belátásuk és (a ma oly igen dicsőített) lelkiismeretük szerint cselekedtek-e? Nem voltak-e ezek az emberek valamennyien koruk gyermekei? Nem veszi-e Péter apostol még a Jézust Pilátusnak kiszolgáltató zsidók védelmében is a „tudatlanság” (ApCsel 3,17) fogalmát igénybe? Aztán: nem lehet-e felsorolni okokat, amelyek korábbi nemzedékek viselkedését érthetővé teszik? És nem kell-e múlt idők igazságos vizsgálatánál a cselekvő (és szenvedő) ember megértésére törekedni? Hogy néhány példát kínáljunk: A keresztes hadjáratok az Úr Jézusért, életéért,

szenvetéséért és feltámadásáért való szent lelkesedésből születtek. Kétségkívül történtek túlkapások, de a világtörténelemben még nem volt hadsereg, amellyel bűnöző elemek ne vonultak volna. Galilei tételei egyrészt nem voltak bizonyítottak, másrészt idegen területre nyúltak át. Nem volt meglepő, hogy a római hatóság elítélte. A nemzeti szocialista uralom alatti klérusnak és híveknek szemére hányják, hogy nem fordultak eléggé élesen szembe a hatalom akkori birtokosainak kihágásaival. Tény azonban, hogy egyetlen összehasonlíthatóan nagy csoportosulás sem mutatkozott olyan bátornak a Harmadik Birodalom ideje alatt, mint amilyenek a katolikus egyház tagjai voltak. Hogy csak egy példát említsünk, milyen veszélyes volt akkor az élet: két trieri papot koncentrációs táborba hurcoltak, mert ők, mikor Göring egy helyiségbe belépett, nem emelkedtek fel helyeikről. Eme néhány példa mutatja: a bocsánatkérők hitbeli elődeinkkel súlyos igazságtalanságot cselekednek.

A vádaskodások egyoldalúsága

Továbbá: az a készséges igyekezet, hogy a katolikus egyház tévedéseit és hibáit a nyilvánosság elé tárják, nyilvánvaló ellentmondásban áll azzal, ahogy az „elszakadt testvérek” esetében a fogyatékosságokat és hiányosságokat még csak tudomásul venni is vonakodnak. Protestáns teológusok hitromboló tételeit, az ökumenizmusra hivatkozó zsaroló követeléseket, az ortodoxok részéről tapasztalható elutasítás kérlelhetetlen keménységét még csak nevéen sem szabad nevezni. Nyilvánvaló, hogy keresztények követtek el jogtalanságot a zsidókkal szemben. A zsidók rovásán is van azonban egy s más. Hol marad az igazságérzet? A püspököknek és teológusoknak az lenne a feladatuk, hogy megpróbálják a korábbi korokat és az azokban cselekvő embereket megérteni és megmagyarázni. A megértéshez és megmagyarázáshoz hozzátartozik az egyetemes szemlélet és az összehasonlítás is. Ezek azonban a bocsánatkérőknél rendszerint hiányoznak. Nem lenne illetlenség részükről, ha ősük és elődek mellett kiállnának és őket jogtalan támadásokkal

szemben védelmükbe vennék. A püspököknek és teológusoknak az egyház ellenségei részéről jövő mértéktelen és igazságtalan támadásokat vissza kellene utasítaniuk. Minden kötelességtudó fiú és minden szerető leány kíméletesen bánik szülei emlékével. A hivatalos egyházi bocsánatkérők nincsenek ilyen tekintettel hitbeli elődeikre.

Rossz következmények

A mieink vádolása és az idegen hiányosságok fölötti elsiklás mára szokásossá vált gyakorlatának rossz következményei vannak. A magas és legmagasabb helyről érkező nemkívánatos bocsánatkérések az egyház arculatát még jobban befeketítik és elhomályosítják. A múlt egyházának megvádolásával elveszik a hívektől a jelen egyháza fölött érzett örömet. A Krisztus alapította intézményhez tartozás miatt érzett hálás büszkeség depresszív hallgatásnak adja át a helyét. Főleg a mérhetetlenül rosszindulatú kritikával elárasztott ifjúság veszíti el az egyház iránti szeretetét. A katolikus keresztényeket szisztematikusan eljuttatják oda, hogy szégyelljék katolikus voltukat.

A saját bűn

Bocsánatot az ember csak saját bűnéért kérhet és kérjen. A pápának és a püspököknek elegendő alkalmuk lenne személyes mulasztásaikért bocsánatot kérni. Például azért, hogy a Szent-székek a püspökök és a püspöki konferenciák fölötti hatékony felügyelete már alig létezik. Sürgősen bocsánatot kellene kérni a mérhetetlen szerencsétlenségért, amit az ökumenikus tevékenység hozott az egyházra. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek, hogy évtizedek óta a rájuk bízottak hitét nem óvták kielégítő mértékben, hanem inkább tévtanítókat támogattak vagy hagytak háborítatlanul működni. Bocsánatot kellene kérni a német püspököknek néhány Königsteinhez és Würzburghoz kötődő végzetes tételért. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek, hogy évtizedek óta alkalmatlannak mutatkoznak arra, hogy a papoknak kielégítő képzést biztosítsanak. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek azon mulasz-

tásukért, hogy nem tudják garantálni mindenhol az Istenhez méltó istentiszteletet. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek azon mulasztásukért, hogy a hívő néptől számtalan olyan „istentiszteletet” vártak el, amely nem épülésre, hanem botrányul szolgált. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek a klérus fogyatékos vezetéséért és felügyeletéért. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek az alkalmatlan, sőt, a hitet olykor veszélyeztető vallási könyvekért. Bocsánatot kellene kérniük a püspököknek, hogy azokat a személyeket és mozgalmakat, akik és amelyek szembeszegültek az egyház önrombolásával, nem támogatták. Efféle bűnvallomások és bocsánatkérések hasznosak lennének. A saját bűn megvallásából származhatna az egyház igazi megújulása.

Reflexiók Georg May cikkére

1.

A múlt kísértete

Egyértelmű, hogy May professzor cikke megírása előtt nem gondolta át az általa használt fogalmak pontos jelentését. Az első bekezdésben az egyéni felelősség tartalmát értelmezi. Ugyanakkor írásában egész végig valami gyökeresen másról: az intézményes felelősségről beszél. Összekeveri az egyéni és intézményes felelősség fogalmát. Az utóbbi akkor áll fenn, ha egy intézményhez (egyházhoz) tartozó tagok az intézmény nevében szólnak vagy cselekszenek. Nagyon jó példa erre, hogy az egyház feje, megválasztása után új nevet vesz fel. Ennek a gesztusnak az az értelme, hogy ő (Karol Woytila) hivatalában nem mint egyén, hanem mint a katolikus egyház reprezentánsa (II. János Pál) szól és cselekszik. Pontosan emiatt érzik erkölcsi kötelességüknek az egyház előjárói azt is, hogy a múltban az elődeik által elkövetett hibákért és bűnökért bocsánatot kérjenek. Ezt mind a társadalom, mind saját lelkiismeretük elvárja tőlük. May professzor ezzel a ténnyel nincs tisztában.

A cikk írója téved abban is, hogy a múlt vétkeinek megítélése pusztán nézőpont kérdése, és a jóhiszemű szándék felment a tettekért való felelősség alól. Szerinte a keresztes hadjáratok katonáit szent lelkesedés hajtotta, és ez felmentené őket az egyház nevében elkövetett szörnyettek felelőssége alól. Ugyanezen szempont alapján azonban felmenthetnénk Hitlert is, aki bizonyítottan megváltónak hitte magát, és a „Gonosz” ellen indított apokaliptikus háborút. A jószándék, a tudatlanság, a meggyőződés és az éppen uralkodó korszak nem mentesít senkit semmilyen szempontból az emberi méltóság ellen elkövetett bűnök alól. Konkrétan: ha Krisztus parancsa az, hogy ne ölj, akkor nem hivatkozhat szent lelkesedésre a csecsemőket falhoz csapkodó keresztény katona. A

tévtanok elleni küzdelem nem fedi el a Szent Inkvizíció által máglyahalálra küldött emberek égő bőrének émelyítő szagát. A sort folytathatjuk: a protestánsok ellen indított vallásháború, az erőszakos térítések a gyarmatokon, a jelenkori elnyomó rezsimek hallgatólagos támogatása és az ellenük fellépő katolikusok elhallgattatása, mind mind olyan dolgok, amelyeket az egyháznak tisztáznia kell önmagával. Erre Galilei esetében több száz évet kellett várni, annak ellenére, hogy tanításának igaza nagyon gyorsan bebizonyosodott. Galilei rehabilitációjára elsősorban magának az egyháznak volt szüksége, ugyanis egy tudathasadásos állapot állt fenn a tudomány megcáfolhatatlan eredményei és az egyház által a Galilei ítéletben a tudománnyal szemben megfogalmazott állásfoglalás között. A bocsánatkérésre nagyon sokszor a tettesnek és nem az áldozatnak van szüksége. A bocsánatkérés nem adok-kapok kérdése. A múlttal mindenképpen szembe kell nézni ahhoz, hogy a jövő felé megnyíljon az út. Így aztán nem szolgálhat kifogásul a mások ellenünk elkövetett bűnére való mutoztatás sem, amint azt a cikk írója teszi.

May professzor önmagával is ellentmondásba kerül akkor, amikor írása végén bocsánatkérésre szólítja fel az egyház magas szintű vezetőit a II. vatikáni zsinat által elindított reformokért. Szó szerint: „Sürgősen bocsánatot kellene kérni a mérhetetlen szerencsétlenségért, amit az ökumenikus tevékenység hozott az egyházra”. Mi más lenne az ökumenizmus, mint intézményes tett, amelyre a szerző intézményes bocsánatkérést vár?

Nem a bocsánatkérés aktusát nehezményezi tehát May professzor, hanem sokkal inkább a bocsánatkérés tárgyát: az emberi méltóság ellen elkövetett bűnök helyett a század egyházi reformjait ostromozza. A súlyos bűnök között szerepel nála az ökumenizmus, az egyházon belül megnövekedett szabadság, a „botrányos” istentiszteletek, a „tévtanítók” eltűrése, a konzervatív mozgalmak elhanyagolása. Nézetei megértését elősegíti, ha figyelembe vesszük, hogy szerzőnk egy ultrakonzervatív csoporthoz, Lefebvre érsek németországi követőihez tar-

tozik, (Priesterbruderschaft ST. Pius X.). Ez a csoport célul tűzte ki, hogy az egyházat megszabadítja „ellenségeitől”, a liberalizmustól és a modernizmustól. Szerintük az egyház az értelmetlen szekularizációján keresztül halad a teljes összeomlás felé.

A cikkkel kapcsolatban még elmondjuk, hogy a magyar egyház már 10 éve vár az elmúlt ötven évvel való őszinte szembesülésre. Sajnos, egyházi vezetőink nem sietnek eleget tenni hivatalos kötelességüknek. Amíg ezt nem teszik meg, addig a múlt minden új törekvésben ott fog kísérteni, csírájában fojtva el a kibontakozást. Így például mind a mai napig nem hangzott el hivatalos egyházi állásfoglalás Bulányi György rehabilitációjának ügyében. A rehabilitáció hírért külföldről kellett meghallanunk. A magyar püspöki kar még csak hír bejelentésére sem vállalkozott, nemhogy a tévedésekkel való kíváncsiság szembenezésre.

Amit May professzor az egyház egyetemes szintjén kifogásolt, azt én örömmel tapasztalnám meg hazánkban is.

*Komáromi Marianna
teológus*

2.

A bocsánatkérés mint metafora

Mentegetőzések és vádaskodások című írásában Georg May a bocsánatkérés metaforáját elemzi a katolikus egyházban. Metaforáról akkor beszélhetünk, ha valamit más névvel illetünk mint ami valójában. May – cikkében és annak címében – ki is bontja ezt a metaforát. Szerinte az az aktus, amelyet az egyház bocsánatkérésnek nevez, valójában nem más, mint vádaskodás és ítélet.

De valóban vádolni és ítélni akar az egyház, amikor bocsánatot kér Galilei és a nemzeti szocializmus miatt? Biztos, hogy az az eredeti szándéka, hogy a csoportpszichológia eszközeivel és módszereivel a kollektív szégyen érzését keltse

bennünk katolikus voltunk miatt? Nem lehet, hogy inkább arról van szó, hogy az egyház nem találta meg a megfelelő akustust érzései, gondolatai pontos és hű kommunikálásához, és csupán rossz eszközhöz nyúlt? May is érezhet valami ilyesmit, amikor bevallja, inkább a régebbi korok „megértésére és magyarázatára” lenne szükség. Igazából tehát az az érdekes, hogy „megértés és magyarázat” helyett miért választotta az egyház a bocsánatkérés metaforáját. Talán mert a bocsánatkérésben benne van a *tévedés* felismerése. Vagy pontosabban annak felismerése, hogy mi ma már nem így gondoljuk. Galilei tételei a csillagászatról – *de re* értelemben – igaznak bizonyultak. S talán ezért érez kényszert az egyház, hogy saját állításait a dologról – *de dicto* – revideálja, s bocsánatot kérjen vélt tévedéseiért. Ahelyett, hogy elismerné vagy vállalná: különböző korokban más-más gondolkodásmód szerint érveltek, cáfoltak, tartottak igaznak vagy hamisnak valamit. Tulajdonképpen May is ezzel az érveléssel menti a *régieket*. Ám amikor ezzel érvel, két dolgot figyelmen kívül hagy. Az egyik, hogy ez az érv menti a mai klérust is, ők sem bújhatnak ki a bőrukából, feltehetően őket is a legjobb szándékok vezérik. Csak rájuk éppen a mának megfelelő metaforikus gondolkodásmód a jellemző. Némileg parafrázálva Susan Sontagot, azt írhatjuk: „A *metaforikus* gondolkodás éppoly jellegzetes szellemi szokás és intellektuális fertőzőtség ebben a században, mint a múltba fordulás volt annak idején, ami átalakította a XIX. századi gondolkodást.” (Susan Sontag: Az AIDS és metaforái, Európa Kiadó Bp. 1990. p 125.)

Másrészt, a gondolkodásmódok változásának elismerésével saját tételmondatát – bocsánatot kérni csak saját botlásért lehet – is cáfolhatjuk. Egyrészt biblikus oldalról: „Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek” (Lk 23;34). Másrészt eszmetörténetileg: az egyedül az individuum szerepét, felelősségét elismerő korok előtt bizony igenis helyes és elfogadott volt más helyett vezekelni, bocsánatot kérni. Vagyis May professzor is saját korának gyermeke: individualizált, narratívumoknak tart eszmerendszereket és a nyelvi ref-

lexióra (bocsánatkérés) koncentrálni. Posztmodernnek nevezném, ha vállalná ezt a jelzót.

May gondolatmenetében van még egy következetlenség. Egyrészt teljesen elveti a kollektív bűnösséget, másrészt viszont kollektíven tartja bűnösnek a klérust „bocsánatot kellene kérniük a püspököknek...” kezdetű gondolatritmusával. S ezzel maga is olyan flagellánssá lesz, aki a másik hátát csapkodja.

*Andok Mónika
(Egyházforum)*

3.

Különösnek tartom, hogy az Egyházforum ilyen tartalmú cikket akar közölni, amikor – eddig – más irányúnak tudtam. A cikk élesen bírálja a II. vatikáni zsinat VI. Pál és II. János Pál gyakorlatát, akik bocsánatot kértek az egyház tagjainak múltban elkövetett vétkeiért. (Ez egyébként a 2000. év jubileumára való előkészületnek is részét képezi.) Azt mondom: hála Istennek, hogy ezt teszik, még ha nem is saját vétkükről van szó. Nem igaz, hogy nincs kollektív bűn. Azok, amit a pápa „strukturális bűnöknek” nevez, egyéni önzésből, igazságtalanságból származnak és olyan környezetet teremtenek, amelytől szenvednek az egyének. Ilyen strukturális bűn volt pl. a Gulag-rendszer, a koncepciós perek, vagy az egyháztörténelemben az inkvizíciós eljárások, erőszak alkalmazása, zsidóüldöző pogromok stb. A közösségek (egyház, nemzet, párt, család) vagy intézmények múltjában történt hibákat az illető közösség leszármazottai, illetve jogutódjai takargathatják, kimenthetik, de kifejezhetik sajnálkozásukat is, ami a „bocsánatkérés” formáját öltheti. Ez nem azt jelenti, hogy az illető vezető vagy jogutód a tényleges személyes bűnökért a bűnösök helyett kér bocsánatot (egyéni bűnökért tényleg nincs helyettes bocsánatkérés), hanem azt jelenti, hogy az illető elítéli a múlt vétkeit, és másokat is int: ilyet a jövőben nem lehet elkövetni. (Az ószövetségi próféták siratták, elítél-

ték „atyáik bűneit”, és megtérésre buzdítottak.) Nem alkotunk tehát ítéletet a múlt idők vétkezeinek szubjektív bűnösségéről (ez Istenre tartozik), de objektíven rossznak tartjuk a rosszat, a bűnt, hogy aztán tanuljunk a múltból. (Példa lehet a békepapok kollaborálása.)

A cikk utolsó része viszont azt a hibát követi el, amit a szerző nehezményez, hiszen a felsorolt példák igazában nem „saját bűnök”-re vonatkoznak, hanem a Szentszék, „Róma”, püspöki kar stb. kollektív felelősségéről van szó. Gondolom, az Egyházforum főleg ez utolsó rész miatt akarja közölni¹ ezt a – szerintünk nagyon rossz és következetlen cikket.

Szabó Ferenc SJ
a *Távlatok* főszerkesztője

Megjegyzést érdemel, hogy Dr. Szabó Ferenc SJ a fenti gondolatait csak a következő megjegyzéssel engedte megjelentetni: „A fentiek alapján a cikket nem ajánljuk közlésre.” (szerk.)

4.

A bocsánatkérést az ember legszemélyesebb világára tartozó gesztusnak gondolom, amit nem lehet kikényszeríteni, kikövetelni – ám lehet örülni neki; és lehet megbocsátani. Ha azonban mindennapi kapcsolataimra gondolok, semmivel sem találom könnyebbnek a bocsánatkérést a megbocsátásnál. Sőt.

Georg May írásának fő gondolatával egyetértek, talán csak a témához illendő emelkedett stílust hiányolom belőle; bizonyos pontokat pedig – úgymint „zsaroló protestánsok”, a ke-

¹ Megjegyzést és fogalmi kiegészítést érdemel az is, hogy az Egyházforum azzal a szándékkal jelentet meg cikkeket, hogy azokkal az egyházon belüli párbeszédnek, fórumnak adjon lehetőséget, még akkor is, ha az egymással „beszélgetőknek” nem mindig egyezik a véleményük. (szerk.)

resztes hadjáratoknak és Galilei elítélésének sommás védelmezése – nem tartom szerencsésnek.

A dolgozat végkövetkeztetése azonban nem egyezik az én véleményemmel – lásd első mondatomat –, illetve a világban és az egyházban valóban elharapózott bocsánatkérési hullámot bizonyos tekintetben magyarázhatónak és – ha kellő mértékben élünk ezzel a gesztussal – követhetőnek találom. Amikor pedig a szerző korábbi korok szereplőit igyekszik mentegetni azzal, hogy „Nem a legjobb szándék vezette-e őket legtöbbször? ; Nem belátásuk és ... lelkiismeretük szerint cselekedtek-e; nem voltak-e ezek az emberek valamennyien koruk gyermekei? – nos, ugyanezeket a kérdéseket a mai kor gyermekeinek védelmében is fel lehet (és kellene) tenni, és akkor talán árnyaltabb képet kapnánk.

A mai bocsánatkérők nem saját nevükben nyilatkoznak – olvassuk; ugyanakkor én nem feltétlenül vitatnám el valamennyiüinktől a jogot, hogy azt a közösséget, intézményt, amelynek tagjai vagyunk, s amelyet egymagunk lejárathatunk vagy felmagasztalhatunk, bizonyos megkötésekkel egy személyben képviseljük, akár visszamenőlegesen is. Ezért, ha valamelyik tag úgy érzi, hogy mások csorbát ejtettek közösségének becsületén – és így közvetve talán ő magán is –, felszólalhat a saját nevében, a közösség védelmében. Sík Sándor versében ezt úgy fogalmazta meg, hogy „mindenkiért mindenki felelős”. Ez természetesen nem helyettesíti a személyes bűnbánatot és -bocsánatot; inkább úgy kell ezt értelmezni, mint az egyház PR-tevékenységét. Persze csak akkor van helye az ilyen kijelentéseknek, ha használatuk gyakoriságát illetően kellő önmérsékletet tanúsítunk, és a személyes vétkek megvallása erősíti gesztusunkat.

Egyébként szerintem nem a bocsánatkérésre kellene a hangsúlyt helyezni, mert nem gondolom, hogy Georg May elégedett lenne, ha a felvetett sérelmek bármelyikéért – amelyek közül nem mindegyiket érzem megalapozottnak – az illetékesek bocsánatot kérnének – aztán minden maradna a ré-

giben. Úgy gondolom, a bocsánatkérés helyett a „Menj, és többé ne vétkezzél” gondolatra kellene figyelnünk.

Szónyi Szilárd
(az IGEN folyóirat munkatársa)

5.

Református lelkészként szomorú szívvel olvastam Georg May cikkét, melyben a katolikus vezetőket bírálja, akik nem saját, hanem mások (atyáink) vétkeiért kérnek bocsánatot. Hibáztatja saját egyházi vezetőit, mert: „egyházunkban hosszabb ideje a bocsánatkérés valóságos mániája úrhodott el..., mely mánia a protestantizmustól származhat” szerinte bocsánatot kérni csak saját bűnért lehet.

Talán sohasem olvasta a cikk írója Dániel bűnvalló imádságát? (Dán. 9,5-6)

„Vétkezünk és bűnbe estünk, megszegtük törvényedet és lázadók voltunk, eltértünk parancsolatodtól és törvényeidtől. Nem hallgattunk szolgáládra a prófétákra, akik a Te nevedben szóltak királyainkhoz, vezéreinkhez, elődeinkhez és az ország egész népéhez.”

Dánielről tudjuk, hogy fiatalon kerül egy idegen országba, számára idegen vallási és kulturális környezetbe. Ő itt is kitar Istene mellett, naponta háromszor borul le imádkozni, és ezért a meggyőződéséért a tüzes kemencét is kész vállalni. Nem valószínű, hogy ez az ember elkövette a felsorolt bűnöket, de annak a népnek tagjaként, mely azt tette, azonosítja magát népével. Igazat ad Istennek: „Neked Uram igazad van, nekünk pedig szégyenkeznünk kell még ma is”. Mi miért nem tudunk igazat adni Istennek? Mi miért félünk bevallani, hogy elődeink is vétkeztek?

Azzal az állásponttal sem tudok egyetérteni, hogy „kollektív bűn nem létezik. Aki nem követett el bűnt, annak nincs oka bocsánatkérésre”.

Georg May-nek tudnia kellene, hogy az Ádám név nem tulajdonnév, hanem az „EMBER” jelentésű héber szó. A Szentírás elején csak határozott névelővel fordul elő: há-ádám, az ember. Pál apostol szerint is Ádám, azaz az ember által jött be a világba a bűn, és az ember minden utóda bűnös. Ezzel száll szembe Krisztus, aki Ádám utódait a halálból az életbe viszi át. Ezek ismeretében nagy merészségre vall a kollektív bűn létének a tagadása.

Az ökumenizmust „mérhetetlen szerencsétlenség”-nek nevezni pedig szűklátókörűségre vall.

Református lelkészként magam is hirdettem Isten Igéjét katolikus templomban, és én is meghallgattam katolikus plébánost és érseket a református templomban. Azt, amit addig csak mások elbeszéléséből, vagy olvasmányaimból tudtam, azt ezeken az alkalmakon személyesen tapasztalhattam meg. Bizton állíthatom, hogy nem kívántuk egyháztagjainktól, hogy saját hitelveiket feladják, hanem csak annyit, hogy **közösen tegyünk bizonyosságot közös Urunkról** és kérjük a Szentlélek kiáradását életünkre.

Vajon Jézus nem ezt várja tőlünk?

„Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok ismét a félelemben, hanem a fiúság Lelkét, aki által kiáltjuk Abbá Atyám. Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, akkor örökösök is.” (Róm. 8,15-16)

A Lélek egy újfajta viszonylatot hoz létre Istennel, a gyermek viszonyát az apjához, melyet a bizalom és a belső összhang határoz meg. Ez az Istennel való új kapcsolat az imádságos ABBÁ megszólításban fejezők ki (az arám nyelvben a gyermek így szólította kedveskedve édesapját). Itt maga Isten

szólal meg, és megerősíti lelkünket abban a bizonyosságban, hogy Ő bennünket gyermekeivé fogadott.

Ha a Lélek tesz bizonyosságot arról, hogy Isten adoptált (örökbe fogadott) minket Jézus Krisztus áldozatáért, akkor azt nekünk el kell hinnünk. Ha pedig mindannyian Isten gyermekei vagyunk, akkor **egymásnak testvérei is.**

Vajon Jézus Krisztusnak nem fáj azt látni, hogy mai gyermekei mindenben megszegik parancsát, és nem tesznek eleget kívánságának? Hisz Ő maga könyörgött így tanítványaiért az Atyához (ami az ökumenizmus jelmondata is lett). „**Út omnes unum sint**” **„Hogy mindnyájan egyek legyenek”** (Ján. 17,21)

Ezen Igék és a Biblia „lelkületének”, valamint Jézus értünk hozott áldozatának ismeretében, nem értem, hogy írhat úgy valaki két egyház közeledéséről, mint valami szörnyű tragédiáról, „mérhetetlen szerencsétlenségről” Csak úgy, hogy vannak, akik nem értik Jézus vágyát: „Azt akarom, hogy tökéletesen eggyé legyenek”.

Oláh Emil
református lelkész

FAZEKAS CSABA

1968-ban született Debrecenben. Egyetemi tanulmányait 1992-ben fejezte be az ELTE BTK történelem szakán. Jelenleg a Miskolci Egyetem Magyar Történeti Tanszékének oktatója. Eddig két kötete és számos publikációja jelent meg; szűkebb kutatási területe: a XIX-XX. századi Magyarország egyháztörténete, különös tekintettel állam és egyház viszonyának, a polgári átalakulás és a vallásos szféra kapcsolatának, a különböző felekezetek együttélésének problémáira. Doktori disszertációját 1998-ban védte meg.

Megfontolások a pannonhalmi zsidó-keresztény konferencia után

Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy november 4-5. között Pannonhalmán „Magyar megfontolások a Soáhról” címmel a zsidó-keresztény párbeszéd hazai történetében egyedülálló rendezvényre került sor. A zsidók és keresztények együttélésének történetével, problémáival foglalkozó konferenciákat korábban is tartottak, mégis érzésünk szerint valami újnak, különösen gondolatébresztőnek lehetett tanúja az ezeréves apátság mintegy háromszáz meghívott vendége. A tanácsko-zók rendkívül vegyes képet mutattak, az előadásokon és a vitákon részt vettek katolikusok, protestánsok, zsidók, teológusok, lelkészek, nem vallásosak, irodalmárok, történészek, filozófusok, újságírók stb. (illetve túlnyomórészt olyanok, akik ezen csoportok valamely metszetébe sorolhatják magukat). Hogy milyenek lesznek a rendezvény utórezgései a későbbiekben, nem tudhatjuk, de tény, hogy e konferenciát akár egy folyamat kezdetének, akár betetőzésének, akár csupán egy fontos állomásának tekintjük, egyszerre állásfoglalásra, a zsi-

dó-keresztény viszony (újra)értelmezésére, megfontolásra készítenek az elhangzottak, de önmagában maga a konferencia ötlete is.

Az ötlet, mely az idén márciusban kiadott „Emlékezünk: megfontolások a Soáhról” c. pápai dokumentum nyomán keletkezett, és újszerűségét nem is annyira a keresztények és zsidók kapcsolatkeresésének tényében, hanem az ahhoz való hozzáállásban jelölhetjük meg. A szervezésben részt vevő keresztény egyházi intézmények és személyiségek (elsősorban Várszegi Asztrik főapát úr figyelmet érdemlő példájára) ugyanis előzetesen is nyilvánvalóvá tették, hogy az udvariaskodáson messze túllépve készek a kényes kérdések felvetésére és az eltérő meggyőződésűekkel folytatott, valóban őszinte párbeszédre, sőt egyenesen kíváncsiaknak tartják a szókimondást, mások (és ennek tükrében: önmaguk) alapos megismerését. Egy kétnapos rendezvény fontosabb momentumait is nehéz átfogó tudósításba rendezni, benyomásaink közül is csak a lényegesebbeket szedhetjük csokorba.

Miként a II. János Pál pápa ajánlásával megjelent márciusi dokumentumnak, úgy a mostani rendezvénynek is talán legfontosabb vonása a zsidóság irányában tett óriási gesztus, annak deklarálása, hogy az egyház foglalkozni akar az antiszemitizmus történetével, annak a kereszténységet érintő kapcsolataival, és – még ha a folyamat eredményét nem is látja, de – nem zárkózik el attól, hogy másokkal közösen végig gondolja az elmúlt évszázadok vitatható szerepvállalásait. Ahogy Várszegi Asztrik bevezetőjében egyértelműen fogalmazott: „Szeretnénk, ha a konferencia az okos és nyílt szó helye lenne, amely nem áll meg a tények újrakimondásánál, hanem keresni akarja a megoldás és a felülemelkedés útját. [...] Nem folytathatjuk felelőtlenül az elhibázott és félreértett, szenvedésekkel terhes múltat és nem okozhatunk újabb fájdalmat.” Az elhatározás komolyságát a konferencia első napján nem is annyira az előadások konkrét tartalmában, hanem azok összbenyomásaként lehetett tetten érni. A megnyitó beszédet tartó Glatz Ferenc MTA-elnök határozottan felszólított

a múlt köntörfalazás nélküli bevallására, a holocausttal kapcsolatos kötelező és reális értékítélet megalkotására, továbbá élesen felvetette a magyar politikai, társadalmi illetve egyházi elit felelősségének problémáját is. Az első nap legtöbb előadója ragaszkodott szakterületének inkább tudományos igényű ismertetéséhez, jöllehet, a következtetések levonása kézenfekvőnek tűnt. Erős Ferenc és Pfitzner Rudolf például az előítélet társadalmi mechanizmusairól beszélt, a történészek közül Gerő András a múlt századi asszimiláció, Ferenczi László a cionizmus, Karády Viktor a zsidó társadalomtörténet, Gyáni Gábor a „zsidókérdés”-viták tanulságait ismertette, a dualizmus korával Tőkéczi László, a katolikus egyház zsidótörvényekkel kapcsolatos magatartásának hátterével (publikálatlan forrásanyag feltárásával, új megállapítások megfogalmazásával) Gergely Jenő, a csendőrség 1944-es szerepével Molnár Judit foglalkozott stb. Karsai László – illeszkedve a konferencia célkitűzéseire – megpróbálta a holocaust definícióját is nyújtani, rámutatva, hogy a zsidó nép valamennyi tagjának szisztematikus megsemmisítését célzó politikai program nem hasonlítható a történelemben semmilyen más eseménysorhoz, majd az 1944-es hazai sajtó tanulságos híreiben tallózott. Az előadásokat követő hozzászólások, Balassa Péter Esterházy Péter íróval tartott pódiumbeszélgetése, illetve a másnap délelőtti szekció előadásai már sokkal inkább a pápai Soáh-dokumentumra, egyház és zsidóság kapcsolatára, illetve általában a tolerancia esélyeire irányultak.

Ami a keresztény-zsidó párbeszédet illeti, úgy tűnik, a felek a múlt terhes örökségét két – egymáshoz kapcsolódó – területen próbálják meg feldolgozni, a kivezető utat megkeresni. A történelemből hozott *teológiai* vitákon, nézeteltéréseken, sőt torzsalkodásokon való felülemelkedés és együttgondolkodás igénye egyformán erősnek mutatkozott zsidók és keresztények részéről. A nyilvánvalóan fennmaradó nézetkülönbségek (például a messianizmus kérdése kapcsán) a jövőben bizonyára kevésbé gátolják a közös pontok – a közös Atyához vezető utak – feltárására és erősítésére irányuló igye-

kezetet. Különösen Schweitzer József főrabbi és Marjovszky Tibor nyilatkoztak bizakodóan az őszinte párbeszédre alapuló zsidó-keresztény teológiai diskurzus esélyeiről, de valamennyi előadó szükségesnek vélte a másik fél mélyebb megismerését, illetve ez utóbbi szervezett formáinak (például az egyházak keretében működő judaisztikai intézetek) kialakítását.

Ha teológiai téren egymás irányában történő elmozdulásról beszélhetünk, a kereszténység és az egyház *antiszemitizmus-hoz való történelmi viszonyának* feldolgozásában legfeljebb csak egymással szembeni óvatos topogásról. Több előadásból és hozzászólásból is kirajzolódott két ellentétes vélemény, melyek konkrétan visszhangozták a márciusi Soáh-dokumentum megjelenését követő pro és kontra érveket. (Például azt, hogy jelentősen megkésett, túlzottan általánosan fogalmaz, tartalmi jelentőségéhez képest igen rövid terjedelmű stb.) Majsai Tamás protestáns teológus szerint a dokumentum egyik fő hibája az, hogy ezúttal is elmaradt a zsidóság nyilvános megkövetése az antiszemitizmusban játszott egyházi szerepért. Ezzel szemben a bencés Békés Gellért (aki a zsidóság és kereszténység egyik legfontosabb közös feladatát a vallási fanatizmus elleni harcban jelölte meg) leszögezte, hogy az egyháznak legfeljebb „megtévedt tagjai”, de nem a maga nevében kell bocsánatot kérnie, az egyházat, mint világméretű intézményt nem terheli felelősség a történelem zsidóüldözéseiért, így mea culpa-t kiáltani sincs oka. Bár a résztvevők igyekeztek pontosan tisztázni az antijudaizmus és a modern gazdasági, politikai majd faji antiszemitizmusok közötti különbségeket, e megbeszélések háttérében is végig ott lebegett a feltételezés, hogy a keresztény egyházak vezetőinek évszázadokon keresztül a zsidósággal szemben tanúsított – a legendákban szólva is – hűvös magatartása, ha közvetve is, de hozzájárult az antiszemitizmus közvéleménnyé válásához, majd a második világháború idején a Soáh borzalmainak végrehajthatóságához.

A katolikus oldal gyakran hangoztatta, hogy a II. János Pál ajánlásával megjelent nyilatkozat jellege sem fér össze a bocsánatkérés eme igényével, először is azért, mert műfaja szerint emlékiratnak, a múltra emlékeztető dokumentumnak kell tekinteni, másodszor pedig azért, mert nem a zsidókhoz vagy a világhoz, hanem kizárólag a katolikus egyház saját tagjaihoz szól. Ugyanakkor kimondatlanul szorgalmazza, hogy hívein kívül is olvassák és megértsék üzenetét, véleményt formálni, kritikát mondani tehát mindenkinek jogában áll. A pápai dokumentum kapcsán ugyanis tény, hogy a katolikus egyház vezetése a második világháború óta minden alkalommal következetesen elítélte a nácik barbár öldöklését, illetve általában az antiszemitizmus minden formáját, s a II. vatikáni zsinat vonatkozó megállapításaihoz képest sokkal többet vagy újabbat ez a mostani Soáh-nyilatkozat sem ad. Egyelőre ez sem vetette fel az egyház további múltbeli felelősségének kérdését, s nem tért ki például konkrétan XII. Pius pápa „nagy hallgatásának” megítélésére, pedig sokan úgy vélik, hogy a holocaust (milliók értelmetlen legyilkolása) volt olyan horderejű problémakör, melynél a tiltakozás kinyilvánítása vagy ki nem nyilvánítása, mint kérdés egyszerűen fel sem merülhetett volna. A mostani konferencián is elhangzott a kétely egyébként, hogy ha valóban nincs e téren „takargatnivalója” a pápaságnak, mi indokolja a vatikáni titkos levéltár példátlan szigorúsággal történt elzárását a kutatás elől. (Mindez természetesen nem érinti a keresztény egyházakhoz tartozók önkéntes elhatározásból fakadó, életüket is kockáztató zsidómentéseit, melyek szintén további feltárást igényelnek.) A probléma egyébként talán nem is az, hogy hogyan, kitől és kinek a nevében kérjen bocsánatot a pápa, hanem a dilemmát az jelenti, hogy ha elismeri: a „megtévedteken” kívül bármilyen formájú intézményes felelősség is terhelheti a katolicizmust a valamikori zsidóüldözésekért, akkor hol húzható meg az a határ, ami a kétezer éves hagyomány folyamatosságának koncepcióját még nem kezdi ki. Sokan úgy vélik, az egyház az elmúlt ezer évben túlzottan is meghatározó intéz-

ménye volt Európának ahhoz, hogy az antiszemitizmus megjelenési formái (például a középkori zsidópogromok, előítéletek, megkülönböztetések) csupán „egyesek” – az egyház által határozottan és mindenkor rosszállott – magánakcióinak legyenek tekinthetők, s talán nem volna félnivalója az egyháznak nyílt(bba)n is kimondani, hogy az elmúlt évszázadokban voltak az antiszemitizmust legalábbis eltűrő pápák, püspökök, születtek és működtek a zsidóság jogfosztását elmélyítő egyetemes vagy egyházmegyei zsinati határozatok stb. A ruhán megkülönböztető jel viselésének kötelezettsége, a gettókba kényszerítés ugyanis ahhoz az Európához tartozott hozzá, melyben a katolikus egyház távolról sem alárendelt szerepet játszott. (Talán szimbolikusan is felfogható egyetlen példa: 1870 őszén a múlt század utolsó gettóját, a rómaiakat nem a pápaság, hanem az egységes olasz állam – IX. Pius által el- és kiátkozott – szabadította fel stb.) Összességében nehéz lenne tehát a történelmünket át- meg átszövő antiszemitizmust kizárólag tudatlanok magánakcióiként, a keresztény Európa üzemi baleseteiként értékelnünk, ha pedig nem arról van szó, a múlt értékelését befejezettnek tekintenie a kereszténységhez kötődőknek nem lehet. Pannonhalma üzenetét e téren sem csupán tartalminak, hanem módszertaninak is felfoghatjuk: az egyház vagy a pápaság intézményes szerepének feltárását is a toleráns szókimondásnak, és nem bármilyen oldalú előítéletességnek kell jellemeznie. A kérdésre tehát – miszerint van-e további ok a zsidóság megkövetésére a történelmi egyházak részéről, pontosabban: van-e a jövőben bevallani való múltja még a kereszténységnek a zsidósággal kapcsolatos történelmi szerepvállalását illetően – ha habozva is, de igennel kell felelnünk. Talán nem lett volna indokolt nagy és általános „áttörést” elvárni a mostani pannonhalmi konferenciától, mint kezdet azonban összességében e téren is inkább biztató a helyzet. A múlttal való egyre őszintébb szembenézés egy folyamat, melyet el kell kezdeni és amely valóban a jövőbe vezet, például a később hasonlóan „sine ira

et studio" újra és újra meghallgatott történelmi előadások formájában.

Pannonhalmi benyomásaink közül utolsóként a tanácskozás és témájának egymáshoz való viszonyáról kell szólnunk. Az ember ugyanis rendszerint azért jár a múlt kényes kérdéseit felvető konferenciákra, mert bízik abban, hogy megfogalmazódó dilemmája egy kicsit feloldódik, a következő rendezvényen a probléma még többet tompul, és végül, egyszer nagy valószínűséggel talán megnyugtató választ kap feltett kérdésére. A holocaust minden bizonnyal nem ilyen, a jelenségnek az emberiség történetében való egyedülisége okán a „miért” és a „hogyan történhetett” kezdetű kérdésekre aligha adhatjuk meg bármikor is a megnyugtató, a kérdést feledtetésre ítélő választ. A Soáht Várszegi Asztrik főapát úr „hámszövet alatti sebhez” hasonlította; továbbgondolva pedig e „telitalálatnak” tekinthető párhuzamot, tényleg úgy tűnik: az elmúlt évtizedek során képződött ugyan rajta egy felszíni, a tényleges borzalmakat elfedő réteg, így nem látszik, de alatta a seb megmarad és fáj. Olyan, mintha a zsidóság tragédiájával – kölcsönözve Pál apostol szavait – tövis adatott volna a kereszténység testébe is, hogy egyrészt a „múlt bevallására”, másrészt a mindenkori üldözöttekkel kapcsolatos szavaink, állásfoglalásaink (alapos) megválogatására késztesen, sőt: egyenesen felszólítson. A pannonhalmi rendezvény kapcsán még egy érdekes dolog járt az eszünkben. A második világháború borzalmairól készült, világsajtót és történelemkönyveket bejáró fényképek között van egy nagyon tanulságos felvétel 1944-ből, a zalaegerszegi gettó bejáratáról, melyen ez a felirat állt: „Keresztényeknek belépni tilos.” Az 1998. novemberi konferencia – úgy tűnik – épp az ellenkezőjét üzeni: a zsidóság és az antiszemitizmus történetét alaposan megismerni, azzal szembesülni keresztények számára: kötelező.

PERSPEKTÍVA

Összeállította: Dévény István

Beszélni tudni – hallgatni tudni: a teljes emberség kettős arculata. Egyik sem lehet túlsúlyban, egyik sem lehet egyed-uralkodó. Akitől megkívánom, hogy hallgasson meg, az jogosan kérheti-követelheti magának azt is, hogy beszélhessen és én meghallgassam. Ezt az ősi emberi alapállást párbeszédnek, megszokott kifejezéssel dialógusnak nevezzük. A legújabb idők társadalombölcseletében felmerült a gondolat, hogy adott körülmények között a csend, a hallgatás, az elnémulás is a párbeszéd része lehet. Az elhallgatás azt fejezi ki, hogy van valami a lélekben, ami kifejezhetetlen. Ezt az ősrégi bölcsséget Shakespeare – Vörösmarty közvetítésével – így fejezte ki: „Boldogtalan én! ki számhoz nem bírom emelni szívemet.” Ennek lélektani hátterét és kommunikációs értékét sokan vizsgálták és vizsgálják.

**Niklas Luhmann / Peter Fuchs: Reden und Schweigen.
Frankfurt, Suhrkamp. 1989. 227 o.**

Látszólag magától értetődő, amin a két társadalomtudós medítál: a kommunikációs szándék mindenkor – még házastársak, jóbarátok között is – korlátokba ütközik, amelyeket még a legjobb akarattal sem lehet áttörni. Lelke mélyebb dimenzióiban, élmény- és érzésvilágában mindenki hordoz meg nem fogalmazható, éppen ezért ki nem fejezhető rétegeket. A hallgatás – nem csupán a meghallgatás, hanem az elhallgatás – dialógusa ezért éppen olyan jelentős, mint a szavaké, hangsúlyozza Luhmann „Beszélni és hallgatni” című tanulmányában.

A vallásos témák dialógusában a hallgatás kényszere fokozottan érvényes. Nem csupán a reményt és a szeretetet, de a hitet – az élő hitet – sem lehet szavakban, fogalmakban, formulákban maradéktalanul kifejezni. A lényeg nem intellektualizálható. A bibliai „hiszek, segíts hitetlenségemen” nem egyedi eset, hanem egyetemes érvényű. Ezen a határon a kommunikáció megáll, esetleg kölcsönös dadogásra lehet figyelni, vagy egyáltalán elhallgatni, csendben maradni. Nem mindegy, hogy ki mikor hagyja abba azt, hogy hitéről, vallássosságáról beszéljen.

Alapjában véve az imádság is dialógus. Az lenne, ha akihez az ima-beszéd irányul, Isten, „rendszerint” nem burkolózna hallgatásba. A kifeszített hit és remény élteti az imádkozókat, hogy az egyirányú párbeszédben szavaik valóságos világra irányulnak.

Ez a helyzetfelismerés vezette mindenkor az imádságos embereket – nőket és férfiakat – hogy imáik időterébe beépítsék a csendet, a néma hallgatást, a figyelmet is. A sok beszéd ugyanis éppen saját célját semmisítené meg, azt, hogy egy élő-eleven kapcsolatban bensejében meghallja a „másik” szavát. A prófétai „szólj Uram, hallja a Te szolgád” – kijelentés mindennél jobban ábrázolja ezt a lelki alapmagatartást. Ezt „megrendelni” nem lehet, készülni rá – úgy tűnik – annál inkább.

* * *

Talán nem rendkívüli eset, hogy a mai agyonbeszélt, (agyon-dumált) világban egyre több „profán” kiadó tervébe kerülnek be az imacsend világával foglalkozó művek. Elég bőséges választékból ragadok ki egyet, a heidelbergi egyetemen benyújtott doktori értekezést – megemlítve tízoldalas irodalomjegyzékét is:

Roland Krusche: Die Übung des Schweigens in der Mystik. Überlegungen zur Hermeneutik des Schweigens. Frankfurt, P. Lang, 1996. 220 o.

Az első fejezet hatvan oldalon át tárgyalja a következő témát: A misztika iránti mai felfokozott érdeklődés. Nem csupán a kelet-ázsiai, ősi „csendteremtő” meditációs rendszerek vonzanak egyre több európaít. A keresztény misztika nagyjait is egyre komolyabb érdeklődés kíséri: újabb kiadásokban jelennek meg a középkor és újkor misztikusainak írásai. Úgy tűnik, hogy jól hallgatni tudni sokak számára egyre fontosabb lesz.

A meghallgatás, az odafigyelés arra, amit a másik mond, az egyházi egzisztenciában is magas értékrendhez tartozik. Értékelése azonban nem felel meg teljesen annak, amiről az előzőekben szó volt. A tény: a hívek sokasága hallgat, s a küldöttek, a hivatottak, a megbízottak – tehát a plébánia, az egyházmegye, a világegyház vezetői – szólnak. Ők adják meg a hívő gondolkodás irányelveit, a magatartás normáit, a vallásos élet előírásait. „Isten népének” feladata, hogy mindezt engedelmes lélekkel fogadja.

Ez a – megjelenési formájában alattvalók és fölöttesek által alkotott – rend évszázadokon át nem jelentett különösebb problémát. Akik korábban a népből, vagy alacsonyabb hierarchiai fokozatból „fölfelé” kritikusan szólaltak meg, azokat – kevés kivételtől eltekintve – vagy nem hallgatták meg, vagy elhallgattatták őket.

Ez az „ők beszélnek, mi hallgatunk” ma nehezebben sikerül. Talán a demokratikus politikai-társadalmi életforma épült be jobban a köztudatba, s vele együtt a hozzászólás, a közös döntés igénye. Talán a felvilágosodás egyik maradandó terméke, az individuális szabadságigény jelentkezik erősebben. Tény, hogy egyre gyakrabban és egyre bátrabban jelentkeznek az egyházon belüli kritikusok. Ennek következtében a tanítás és vezetés hivatalos képviselői egyre gyakrabban konfrontálódnak „alulról” jövő hozzászólásokkal – vagy legalább a

szólni akarás vágyának kifejezésével. Az egyház hierarchikus szervezetére való hivatkozással meg lehet ugyan tagadni akár a minimális párbeszédet is, erővel elhallgattatni azonban ma már senkit sem lehet. Azt viszont meg kell említeni, hogy a hierarchia képviselői között egyre többen jelzik dialógusra való készségüket.

* * *

Érdemes egy pillanatra Bécs bíboros-érsekének 1995-ös esetére emlékezni. Pontosabban nem is magára az „esetre”, hanem arra, miként törte át nem is egy püspök a hallgatás – elhallgatás – falait, s tett kísérletet a kérdező-felelő, beszélő-meghallgató egyházi vezetésre.

Peter Paul Kaspar: Das Schweigen des Kardinals und das Begehren des Kirchenvolkes. Thaur, Kulturverlag, 1995. 232 o.

Peter Paul Kaspar 1942-ben, Bécsben született. Zenében és teológiában szerzett diplomát. Hosszú éveken át ő volt a linzi egyetemi ifjúság lelkipásztora, most ugyanott akadémikusok és művészek lelkésze. Könyvében annak a néhány hónapnak eseménytörténetét foglalta össze, amely 1995-ben rázta meg – a botrányéhes médiának is köszönhetően – Ausztria katolikusainak életét. Hans Hermann Groër, Bécs bíboros-érseke egyik beszédjében a homoszexuálisokat ostorozta. Erre néhány volt növendéke (amikor még nevelőintézeti előjáró volt) saját homoszexuális múltjával konfrontálta. A főpap hallgatásba burkolózott, a hozzá hűségesek és az egyház tekintélyét féltők pedig „náci időkre emlékeztető” piszkos rágalomhadjáratról beszéltek.

Röviden az eseménytörténet: 1995. március végén jelentek azok, akik negyven évvel korábban az előjáró áldoztai voltak. A püspökök április 4-én újraválasztják Groërt a püspöki kar elnöki tisztjére – Groër két nap múlva lemond

erről a tisztségről – április 13-án a bécsi egyházmegye „koadjutor-érseket” kap – június 4-én indul a „Kirchenvolks-Begehren”, az Isten-népe-kívánságlistája, három hét alatt félmillió aláírással – Groër érsek augusztusban lemond és szeptember közepén visszavonul.

Egyik segédpüspöke azonban (Helmut Krätzl) jóval korábban, a vád elhangzása utáni hetekben nyilatkozott, s a nyílt beszédet kérte számon: „Az egyházat akkor fogják megérteni az emberek, ha életét áttetszővé teszi. Ez érvényes egyaránt a belül folyó vitákra, a kinevezésekre, a kifelé adott tájékoztatósokra. A titkolózás csak a gyanakvást fokozza. Aki a közéletben áll, annak számolnia kell kritikával. Még a rosszakarató bírálatról is feltételezni lehet, hogy valami igazságot tartalmaz. A mi időnkben már nem elég, ha a hivatalosak az egyház isteni küldetésére hivatkoznak. Érveinek meggyőző erejével érheti el az egyház, hogy hitelre méltóvá válik. Ilyen érvekhez azonban nem lehet egykönnyen hozzájutni. Egyúttal késznek kell lenni arra is, hogy alázattal bevalljuk a múltban vagy jelenben – akár a tanításban, akár tettekben – elkövetett hibáinkat. Késznek arra is, hogy ezeket korrigáljuk. Az egyház hivatása, hogy a világot segítse ott, ahol az segítségre szorul. Ugyanakkor sokat tanulhat ettől a világtól. Ne foglalkozzon az egyház sokat önmagával, arra azonban vigyáznia kell, hogy milyen az arculata. A társadalomnak csak akkor tehet szolgálatot, ha saját életében meggyőző erő rejtőzik. Elsősorban úgy, hogy vezetői hajlandók arra, hogy az egyházon belüliekkel és az egyházon kívüliekkel párbeszédet folytassanak”.

* * *

Két „elhallgattatott” egyházi ember is alapjában véve pusztán a belső párbeszéd hiányát kifogásolja, tehát elsősorban nem a kimondott ítélet, hanem az ítélethirdetés módja ellen tiltakoznak. Nem azt kifogásolják, hogy „menniük kellett”, hanem a körülményeket, ahogyan „menesztették” őket. Az egyik a teológiai tanárságától és papi funkcióitól felmentett

német Eugen Drewermann, a másik Évreux (volt) püspöke, a francia Jacques Gaillot, aki fölmentése után a „seholországban” fekvő Partenia püspökségét kapta meg. Az Egyházforum mindkettőjüket szóhoz juttatta már, itt most egyetlen könyvre – s a benne található két nyilatkozatra – szeretném felhívni a figyelmet:

Eugen Drewermann / Jacques Gaillot, Der Traum von Menschlichkeit. Gespräche. Szerk. Peter Eicher. München, Kösel, 1997. 230 o.

„Az emberiesség (az emberséges viselkedés) álma” – elérhetetlen álma. Ez a címe a dokumentum-gyűjteménynek. A következőkben két részletet idézek. Jacques Gaillot 1996 júniusában a francia püspökökhöz levelet írt, amelyben arról számol be, hogy Évreux-ból való „menesztése” után miért nem fogadja el a püspökök három ajánlatát (legyen egy pszichiátriai klinika, vagy egy általános klinika, vagy egy börtön lelkipásztora), s hogy milyen lelkipásztori munkára kötelezte el magát.

„Sokszor azt kérdezik tőlem: ‚Gaillot püspök, mi lesz most önnel?’ Sohasem titkoltam, hogy mi éltet, nyíltan felek erre a kérdésre. Szívesen is teszem, mert őszinte bizakodással azok fogadtak be, akiket a társadalom kiközösít. Ezek most elvárják tőlem, hogy hozzájuk tartozzam, és súlyos gondjaik között akár egyetlen szóval, egyetlen tettel mellettük álljak.

Évreux-t 1995 januárjában hagytam el. A hajléktalanok, munkanélküliek és engedély (hivatalos papír) nélkül itt tartózkodók hívtak magukhoz, hogy velük éljek. Mekkora lehetőség ez, hogy a társadalomból kirekesztettek mellett legyek, ne csak egy estén át vagy egy tüntetés alkalmával. Az elmúlt évben a lelkipásztori munka és a szolidaritás nem sejtett lehetőségeit ismertem meg. A társadalomból kirekesztett emberek tapasztalatból tudják, hogy mi a nyomor. Sokakban éledt most újjá az önbizalom, kiegyenesedtek, ki merik nyitni szájukat, és képessé váltak arra, hogy tetteikért felelősséget

vállaljanak. [...] Ez a harc, a kirekesztettekért való harc, ez nem az egyházé? Évreux népe készített elő, ők formáltak át, ők részesítettek abban a tapasztalatban, amelyet nem kerestem magamnak. Mint [a nemlétező] Partenia püspöke, hatalmas egyházmegyében óriási létszámú népre kell figyelnem. Partenia – sehol sincs, ezért mindenütt van. Meghívást kaptam, hogy az evangélium szavát minél távolabbra vigyem. Sokan kiáltanak segítségért, naponta érzékenyebben kell reagálnom a szegények nyomorára. A nép egy része ki van rekesztve a társadalmi életből, de ez szinte megoldhatatlan problémák sorát hozza létre. A szervezetek és egyesületek ezzel a kihívással szemben tehetetlenek. A kirekesztettek érdekében folytatott küzdelemben azonban senkinek sincs monopóliuma.

Karácsony előtt, a vele való találkozásra készülve ezt írtam II. János Pál pápának: „Magamnak nem kívánok semmit. A hajléktalanok és menekültek püspöke vagyok, nehéz sorsukban részesedhetem. A „Magnificat” hálaadását mondhatom magaménak. Számomra ez az öröm és a béke forrása”. [...]

Folytatni szeretném a püspökökkel való párbeszédet. Az ajtókat, ahol élek, nyitva tartom. A társadalomból kirekesztettek vágyódnak azután, hogy emberi méltóságukat elismerjék. Mennyire örülnének, ha munkámat a francia püspökök elismeréssel nyugtáznák.”

A „Gaillot-ügy” kiéleződéséhez az akkor már egyházilag felfüggesztett Drewermannal 1994 április 12-én folytatott strassburgi televíziós beszélgetése is hozzájárult. Jó tíz nap múlva, április 25-én Strassburg érsekétől „Gaillot Atya”-megszólítással ezt a levelet kapta Évreux püspöke:

„Père Gaillot,

Ön többször közölte velem, hogy szívesen jönne Elzászba, pedig valójában már mindent előkészített, jövetelét a sajtóval is megbeszélte. – Utolsó strassburgi tartózkodása nagyon fájdalmas volt a keresztény nép számára. Sokan jelezték és jelzik most is, milyen rosszallás és botránkozás fogadta legutóbb-

bi televíziós szereplését. Papjaink közül sokan kifejezték, hogy megalázta és sértette őket ez az adás. Kevesen voltak, akik örömként adták kifejezést. – Az egyház nem sajnál semmi fáradságot, hogy a világ felé nyílt, a világban jelenlévő legyen. Ezt azonban úgy kell tennie, hogy közben ne hasonlítson a világra, ne legyen a világa.

Jelen írásommal felszólítom Önt, hogy többé a strassburgi egyházmegyében ne szerepeljen. Ha ezt mégis megtenné, akkor ezt provokációnak tekintem, s kényszerítve érezném magam arra, hogy Öntől eltérő véleményemet és felháborodásomat a nyilvánosság előtt fejezzem ki. Ne álljon most elő az egyházi közösséggel és a püspöki testvériséggel. Valaki mindkettőt durván megsértette. Mit gondol, ki közülünk?

Fogadja, Père Gaillot, mély aggódásom, egyúttal egyetlen és közös Urunkkal való egységem kifejezését.

*Charles Amarín Brand,
Strassburg érseke.*

* * *

Ebben a stílusban „tárgyal” egy püspök (akkor még egyházmegyes) püspöktársával ... „Stíluskritikára” sajnos elég sokan nyújtanak alkalmat. Ezt fejtegeti hosszan Antan A. Bucher, a salzburgi egyetem valláspedagógia professzora. Könyvében nem az egyháziak egymás közötti beszélgetéséről van szó, hanem arról a begyakorolt stílusról, amely gyerekként kezel felnőtteket is.

**Anton A. Bucher: Braucht Mutter Kirche brave Kinder?
Religiöse Reifung contra kirchliche Infantilisierung.
München, Kösel, 1997. 238 o.**

A „Mutter Kirche” megnevezést a német nyelvterület alkalmazza. Magyarban is ismerős, azzal a kiegészítéssel, hogy a „szent” szó áll a két fogalom között: anya-szent-egyház. Bucher könyve kérdést tesz föl: Vajon az „édesanya”-egyház

kizárólag jól viselkedő gyerekeket tud elfogadni? Beidegződött terminológia és megszokott „pásztori” – a rábízott nyáját terelgető lelkipásztori – viselkedés tartja a hívek seregét gyermeki szinten. Ezzel – a legtöbbször nem is reflektált – egyházi „infantilizációval” ma már nem lehet elérni semmit. Aki szavaiban (igehirdetésében) és viselkedésében nem felnőtt, érett emberekhez közelít, attól ezek az emberek szépen elvonnak.

A könyv nagy része az évszázadok alatt jól begyakorolt képeket elemzi. A hívek megszólításában „kedves fiam”, „lányaim”, „gyermekeim”, a papok-püspökök megszólításában „atyám”, funkciójuk leírásakor „pásztor”, „főpásztor”. Nem szokás erre reflektálni, a képszerű beszéd azonban öntudatlanul is hatékony. A lent-levők és a fönt-levők közötti helyzetet jelzi, nem annyira gondolati, mint inkább érzelmi szinten. Még újabb korban szerkesztett imakönyvek is megdöbbenő „infantilizációs” programmal vannak összeállítva – állítja a valláspedagógus, s állításának igazolására példák sokaságát említi.

Döntő lépése azonban ezután következik, mert a megszokott istenkép fogalmi anyagát is mérlegre teszi. Ha valaki gondolkodva és érezve jár a világban, élettapasztalata eredményeként nem képes azt mondani, hogy „Atyám”. Az „Isten a történelemben”, a gondviselő jó Atya valósága nem olvasható ki a tényekből: az emberi élet zsúfolva van természeti és emberi katasztrófák egész sorával. A napi információk „bombázásában” él ma már mindenki (ezt nem lehet kikapcsolni), s ezek az információk az emberiség „rövidzárlatainak” tömegéről szólnak. Néhány perc leforgása alatt tengerbe zuhant repülőgépről, éhhalál határán álló gyermekek tömegéről, zsarnokok ellen lázadók brutális kiirtásáról értesülni, s ezek után spontán módon „ennek” az embernek teremtményéről azt mondani, hogy „Mi Atyánk”: ez az emberi szellem és lélek, a gondolati és érzelmi élet túlterhelését jelenti. „Így, ebben a formában bemutatott istenkép ellen már tizenéves gyerekek is láznak” – idéz Blocher hitoktatókat. Az „Atya” megnevezés kihívás a hit számára, ahol a válaszáért meg kell küzdeni.

Ez érettséget kíván – és olyan lelkipásztorok segítségét, akik maguk is érett emberek, nem csupán beszélnek, hanem gondolkodnak is.

A salzburgi valláspedagógus könyve végén összefoglaló tételket állít fel:

(1) A keresztény hithez ragaszkodó kortársaink közül sokan szenvednek amiatt, hogy gyermekként bánnak velük, s hogy nem viselkedhetnek az egyházban felnőtthöz méltó módon.

(2) Az egyházi tanítók-vezetők által gyakorolt „infantilizációban” inkább a kritika nélkül alkalmazott képek játszanak szerepet. Ezek beleépültek a katolicizmus velejébe, meghatározzák a hozzáállást, az egész vallási életet.

(3) Ilyen, az egyház bevett értelmezése által elferdített képek (Bucher könyvének lényegi anyagában egyenként és részletesen elemzi is ezeket):

* A Názáreti „gyermek” Jézusról alkotott kép: biblikus hit-tankönyvekben ábrázolva és bemutatva kizárólag arról van szó, milyen engedelmes, nem lesz soha kamasz, örökké anyja felügyelő szeme előtt van, fűrészpont seper össze, vagy vizeskorsót cipel ...

Az Isten-Atyáról alkotott kép: nem teszi lehetővé, hogy gyermekei felnőjenek. Akár azáltal hogy állandóan szemükre veti, hogy – együtt a mi érettünk feláldozott Jézussal – mi mindent tett értünk, s ezért örökké gyermeki hálát kell mondanunk. Akár azáltal, hogy akarata az egyetlen törvény, ami alá kell vetni magunkat. Ennek megfelelően a teljes alárendelődés, a szolgai engedelmisség áll a legmagasabb erkölcsi értékelés szintjén.

* Máriáról alkotott kép: emberi szempontból nézve mindig gyermek marad, aki Józsefnek éppúgy aláveti magát, mint az apostoloknak és az egyháznak, de most mint „anya”, köpenyét teríti a felnőttekre, ha azok elég alázatosak, jól viselkednek, tehát kiemelten kisgyermeki erényeket valósítanak.

(4) Ha az ember megkérdezi, milyen gyermek-Én tartozik ehhez a jelkép-anyaghoz, akkor nyilvánvaló: az engedelmes,

magát készségesen alárendelő gyermek képe jelentkezik itt, nem azé, aki elfogulatlan, spontán, kíváncsi, játékos. Minderől általában megfélemednek, amikor az ismerős, ha nem lesztek olyanok, mint a gyermek' szavakat (Mt 18,3) elemzik.

(5) Kissé túlértékelve állítható az is, hogy ebben az ideálban a „do ut des” elve túl erősen érvényesül: én adom az engedelmességet, viszonzásul kapok érte gondviselést. A ki nem mondottan is számító alárendelődés áll a középpontban. Vallási szempontból éretté sohasem válik az ember, s hogy ez tudati szinten sikerüljön, meg kell bélyegeznie az egyéni akarást vagy tettet: gyerekesége mentegetésül, öniszténítés'-nek vagy „gőg”-nek nevezi azt.

Mindez Bucher téziseinek egy része, ezek is korábbi alapos fejtegetéseinek következtetései. Befejezésül egy olyan imádságot idéz, amely szerinte a normális valláspedagógia egyik alapelvét juttatja kifejezésre:

„Istenem, áldd meg ezt a gyermeket, s segíts bennünket, hogy mi is segíteni tudjunk neki: tanulja meg, hogy *saját szemével lássa* anyja arcát, a virágok színét, a hóval borított hegyeket és az Ígéret Földjét.

Istenem, áldd meg ezt a gyermeket, s segíts bennünket, hogy mi is segíteni tudjunk neki: tanulja meg, hogy *saját szavaival tudja elmondani* örömeit és gondjait, saját szájával beszéljen a nagy kérdésekről, az élet csodáiról és az Ígéret Földjéről.

Istenem, áldd meg ezt a gyermeket, és segíts bennünket, hogy mi is segíteni tudjunk neki: *tanuljon meg saját lábain járni*, így vándoroljon a föld ösvényein, a magasba vezető lépcsőkön, a béke útjain az Ígéret Földje felé.”

* * *

A fájdalmas egyházkritika és kritikus valláspedagógia gondolatvilágát elhagyva egy „józan”, kizárólag fogalmakat elemző könyvecskére akarom végül felhívni a figyelmet.

Gerhard Stanke 1992-ben, a fuldai egyetem teológiai fakultása által rendezett „Rhabanus Maurus ünnepi akadémián”

előadást tartott a felelősen vállalt szabadság és az egyházi előírások iránti engedelmes alárendelődés viszonyáról:

Gerhard Stanke: Freiheit und religiöser Gehorsam des Willens und des Verstandes. Zum Verhältnis von Gerissen und kirchlichen Lehramt. Frankfurt, J. Knecht, 1993. 30 o.

„A hívek lelkiismereti meggyőződése és a hivatalos tanítóhivatali előírások között az utóbbi évtizedekben sokszor támadt feszültség.” Ki mondja ki a végső ítéletet, az egyén felelős döntése, vagy az egyházi parancs? – ezt a kérdést, különösen az erkölcsi magatartást érintő előírásokkal kapcsolatban az utóbbi években sokan vizsgálták. Mindenkit megnyugtató, végérvényes megoldást Gerhard Stanke sem ígér, a problémához való hűvös, tárgyilagos közeledést annál inkább.

Előadásának címében megjelenő „az akarat és értelem valószínű engedelmissége” egyházi – többek között zsinati – dokumentumokban is többször szerepel. Az 1983-ban kihirdetett egyházi törvénykönyv is hozza, azzal a kiegészítéssel, hogy az egyház legfelső elöljáróinak „autentikus” döntését is engedelmes lélekkel kell fogadni. Az, hogy „csak” autentikus az említett dokumentumok szerint azt jelenti, hogy „nem definitív”, más esetben „nem végérvényes” – az sem, amit mond, az sem, ahogyan mondja. Ismertebb megfogalmazásban: „nem tévedhetetlen”.

Stanke alaposan fejtegeti ezt a sajátos világot, amelynek alapszava ugyan az engedelmes alárendelődés, de csak úgy, hogy ha megmarad a szabad akarat döntése, tehát a lelkiismeret emberi méltósága is. Nincs szó vak engedelmisségről – idézi többek között a múlt század angol konvertita-teológusát, Newmant (s az őt méltató II. János Pál pápát, továbbá Karl Rahnert és Josef Ratzingert. Tudni kell – hangsúlyozza ezekkel együtt – hogy a tudás és szabadság korrelatív, egymást föltételező fogalmak, tudásunk viszont „meglehetősen korlátozott”, nagyon sok esetben szorulunk kívülről jövő eligazításra. Az sem mellőzhető, hogy az egyesek szabadsága

„közösségi elkötelezettségű” – különösen az egyház közösségében. A szabadság tehát sohasem jelenthet abszolút kötetlenséget. De egyik érv sem olyan, hogy megsemmisítené a lelkiismeret döntésvilágát.

Gerhard Etanke összefoglalása megérdemli, hogy szöszereint idézzük:

„Mi legyen azzal, aki az egyház hivatalos szolgálatában áll, de az egyházi tanítóhivatal autentikusnak mondott kijelentései közül egyet-egyet nem tud meggyőződötten vállalni és képviselni?

A püspökök ezzel kapcsolatban a következőt mondták (1967): „Nem tartozhat sem a hitoktatásba, sem a prédikációba, ha valakinek ideiglenes értékű egyházi tantétellel kapcsolatban ellentétes véleménye van. A híveket azonban adott körülmények között informálhatja egy ilyen tanítói döntés lényegéről és korlátozott jelentőségéről.” Hogyan lehet ezt egy előadásban, vita-beszélgetésben vagy hitoktatásban végrehajtani? Ez lenne a kérdés. Ezzel kapcsolatban három megjegyzést kell tennem:

(1) Az egyház autentikus tanítását tárgyilagosan, a megfelelő bizonyítékokkal együtt kell ismertetni, negatív, lesajnáló megjegyzések nélkül.

(2) Csak alaposan átgondolva, komolyan szabad az egyházi döntés elleni véleményét – bizonyítékaival együtt – előterjeszteni s ezekről vitát folytatni.

(3) Akinek komoly indokai vannak ahhoz, hogy az egyházi tanítóhivatal autentikus, ezért nem tévedhetetlenként hirdetett tanításával szembeszegüljön, az nyíltan kimondhatja, anélkül hogy most a maga számára igényelne tévedhetetlenséget.

Mindehhez három erkölcsi érték jelenlétét kell önmagában ellenőriznie: elevenen él-e benne

(1) az igazság szeretete

(2) az egyház iránti szeretet

(3) a kereső és kérdező emberek iránti szeretet.”

EXKLUZÍV

DÉVAI MÁRTON

(A szerzőt a Súlypont rovatban bemutattuk.)

Kérdések egy plébániatemplom építése után

Városunk híveiben felmerült néhány kérdés: Mi az oka annak, hogy a plébános nem költözik a megépült plébániába? Miért kapcsolták ki a templom fűtését? Akik jobban ismerik a helyzetet, azok még több kérdést tesznek fel, és néhányra nem találnak magyarázatot.

Történetünkben egy városatya elhatározta, hogy templomot épít. A megyéspüspöknek küldetésről beszélt, mely szerint kezdte azt hinni, hogy ő a kiválasztott, ezért templomot fog építeni. Alapítványt létesített, és kuratóriumának elnöke lett. A kuratórium feladata volt az adományok összegyűjtése, és a számlák kifizetése. Az építkezés műszaki ellenőrzésére egy helyi nagyvállalattal kötöttek szerződést.

Városunk régi részében, az ófaluban már régóta áll templom és vele szemben plébánia, azonban ettől kb. 5 km-re épült a szocialista új város. Itt lakik a lakosság 90 %-a, a közigazgatási is ide költözött. Nagyon indokolt tehát, hogy itt épüljön az új templom. Egy gyűlésen kibővült az igény új plébánia és közösségi terem létesítésével, ahol majd hitoktatást is lehet tartani.

Szokatlan az a körülmény, hogy az egész építkezést nem a plébános, ill. a képviselőtestület kezdeményezte, hanem egy városatya. Tudomásul vették viszont a szándékot, hiszen a pénzt a kuratórium fogja összegyűjteni. Adakozni fog-

nak, de mindent mások intéznek. Lényegében az **egyházközség készen kap egy új templomot és plébániát, a város szívében.** Az alapító okirat szerint az egyházközség hozta létre az alapítványt, de ez csak formaság volt, és az építési engedélyen építtetőként már az alapítványt nevezték meg.

Bizottság alakult a tervezési igénypontok meghatározására, majd az építés ellenőrzésére a kuratórium tagjaiból, a püspökség megbízottjából és néhány egyházközségi tagból. Mindössze három gyűlésük volt, s a kuratórium ezután mindent egymaga intézett. A kuratórium tagja lett ugyan az idős, beteges korábbi plébános, de nem kapott más feladatot, mint azt, hogy imádkozzon a vállalkozás sikeréért.

El kell ismerni a kuratórium tagjainak találékonyságát az adományok szervezésében, a pénz gyűjtésében, kiemelve azt a tényt, hogy munkájukat díjazás nélkül végezték. Az elnökük városatyaként sikeresen küzdött az önkormányzat ülésein a templomépítés ellenzőivel. Adakozott a város önkormányzata, két nagy vállalata, kül- és belföldi személyek, valamint az egyházközség. A város térítés nélkül adta a telket.

A tervezés időszakában azonban **a kuratóriumnak több mint 3 millió felesleges kiadása volt** Ugyanis a templomot a város főterének arra a helyére terveztették, ahol egy emlékmű áll. Lebontásának elkerülése érdekében végül 50 méterrel hátrébb jelölték ki az építmény helyét. Az eltérő terepviszonyok miatt új engedélyezési tervet kellett készíteni. Felmerül a kérdés, hogy miért nem voltak körültekintők a hely kijelölésekor.

A templom felépült és ideiglenesen használatba lehetett venni. A megyéspüspök felszentelte 1996. augusztus 20-án, azóta vásár- és ünnepnapokon szentmisét mondanak benne. A templom belső tere nagyon hangulatos; a megvilágítás bensőségessé teszi.

A plébánia és közösségi terem a templommal együtt nem készült el. A kuratóriumnak még 30 milliót kellett összegyűjtenie, így a teljes épületegyüttest több hónappal később (1997. június 30.) jelentették készre. Az alapítvány ekkor feloszlatta önmagát, de előzően az építtetőként az egyházközséget nevezték meg.

A kuratórium feloszlása nagy meglepetést okozott, mivel a hivataltos műszaki átadás-átvétel még nem volt meg. Az alapítvány alapító okirata szerint a kuratóriumi tagok megbízatása 1996. december 31-vel lejár. Ezt meghosszabbították 1997. június 30-ig, a plébánia elkészüléséig. Az okirat egy másik helyén viszont működésük a templom és a plébánia birtokba adásáig tart. Az alapító okiratot a püspök jóváhagyta, most viszont nem intézkedtek, hogy a kuratórium az átadás-átvételig működjön. Semmi nyoma sincs annak, hogy a feloszlás után a kuratórium a pénzügyekkel elszámolt volna a püspökségnek vagy az egyházközségnek. Az építkezés költségére vonatkozóan a *Templomépítés fátyol nélkül* című kiadványban található utalás, mely szerint: „nem tévedünk sokat, ha azt mondjuk, hogy berendezés nélkül az egész komplexum (templom, közösségi terem, plébánia) 200 millió Ft-ba került”. Kétségtelenül hatalmas összeg, és ebből lehetett volna két ugyanilyen alapterületű, szerényebb templom-együttest építeni.

Nemsokára új plébános jött a városba, mert az előző plébános megromlott egészsége miatt kórházba került, majd kénytelen volt felmentését kérni. Az új plébános azonban nem költözött a megépült plébánia épületébe, mert abban lelkipásztor munkatársával együtt nem fért el, ezért az üres régi plébániát foglalták el. Ez nagy megütközést keltett, mert **nem valósult meg az a célkitűzés, hogy az ófalu helyett az új városrészben lakjon a plébános**, ahol a lakosok döntő többsége él. A tervezési igénypontokban előírták, hogy 40 m² alapterületű káplán-lakás épüljön. Az emlékmű helyére készült első változatban a plébánia emeletére tervezték a káplán lakását. A végleges tervekben azonban ezt kihagyták, de nincs nyoma annak, hogy milyen indokkal és kinek a jóváhagyásával. A régi plébánián két személy lakhat, de az újban már nem. **A káplánlakás hiányzik a lelkipásztor-munkatárs számára**, aki egyben a plébános háztartását vezeti és hitoktató is.

A plébániával még egy baj van, amiről a *Népszabadság* mellékletében¹ olvashattunk. A plébános közölte, hogy nem költö-

¹ Népszabadság melléklete Pest Megyei Krónika 1998. febr. 13.

zik abba a lakásba, mivel az barlang, nincs ablaka, sötét és nyirkos. Egy olyan kupola alatt van, amit föld és gyeper borít. Kétségtelenül szokatlan és **hazánkban egyedülálló, hogy egy plébánia külső megjelenése vaskori halomsírra emlékeztet.** A félgömb alakú földemet ráhordott föld borítja, majd arra öntözőcső-rendszert építettek a ráboruló gypeszőnyeg számára. Ugyanilyen a közösségi helyiség alakja és tetőzete is.

A műszaki átadás-átvétel előtti időszakban a püspökség közölte, hogy a kivitelezőtől ők fogják átvenni az épület-együtttest, és nyomban átadják az egyházközségnek. A felkészülést nehezítette az, hogy az egyházközségnek nem volt birtokában kiviteli terv. A püspökség sem adta át betekintésre a tervdokumentációt.

Az átvételi eljárásnál a tervekkel nem lehetett összehasonlítani az építményt, csak azokat a hibákat lehetett összeírni, ami enélkül volt látható. A korábbi lista 13 hibapontja után 43 hibapontot állított össze a plébános megbízottja. Ezek között legsúlyosabb volt a tűz- és behatolás elleni rendszer állapota. Az egész épületegyütttest mennyezete faburkolatú, ami nagyon tűzveszélyes. Emiatt több mint 20 db érzékelőt helyeztek el a behatolás ellen védőkkel együtt, de nem építették ki a telefonvonalat, így tűz esetén nem tudták volna értesíteni a tűzoltóságot, és betörés esetén a rendőrséget. A be rendezésekhez nem adták át a műszaki leírást, kezelési utasítást, és a gondnokot nem tanították be. A súlyos hibák miatt a plébános a műszaki átadás-átvételi eljárás elhalasztását írásban kérte a megyéspüspöktől, majd elküldte a 43 hibapontból álló listát is. Sem szóban, sem írásban nem válaszoltak.

Az önkormányzattól viszont megjött az épületegyütttest használatbavételi engedélye, ami ellen a plébános az előbbi okok miatt fellebbezett, és új tűzoltó-szemlét kért. A **tűzoltóparancsnok a helyszíni bejárás után visszavonta a korábban kiadott szakhatósági engedélyt.**

A műszaki átadás-átvételi eljárást nem halasztotta el a püspök, és megbízottai semmibe vették a tűz- és behatolás elleni rendszer elégtelen állapotát, és így vették át az egész épít-

ményt, majd arra készítették a plébánost, hogy vegye birtokba tőlük. A 43 hibapontból egyet sem foglaltak jegyzőkönyvbe. Nem kellett volna a teljes összeget kifizetni a kivitelezőnek, hanem egy részét visszatartani a hibák felszámolásáig. Teljesen érthetetlen a püspökség magatartása, amikor korábban írásban tájékoztatást kaptak. Az eljárást megelőzően megbeszélhették volna a helyzetet a plébánossal és az egyházközség képviselőtestületével a közös álláspont kialakítására. A sok hibával átvett épület nagyon hátrányos helyzetbe hozta az egyházközséget, mert a kivitelező levonult, az érdektelen műszaki ellenőr befejezte működését, mivel a jegyzőkönyvben nincs hibapont. Majd garanciális munkaként lehet esetleg valamit „kiharcolni”.

Újabb meglepetés érte a plébániát, amikor a távhő-szolgáltatótól az első hónap 125.000,- Ft-os fűtési számláját megkapták. Ebből 110.000,- Ft az alapidj, mert a templom és a közösségi helyiségnek magas kupolája miatt nagy a fűtött légköbméter. Az alapidjat az év minden hónapjában kell fizetni, amire képtelen az egyházközség, ezért a fűtést ki kellett kapcsolni. Nem lehetett kedvezményt elérni az önkormányzatnál sem. A templomot padlófűtésre tervezték, és a városi távfűtőrendszer szolgáltatja a hőenergiát. Ha gáztüzelésre tervezték volna, akkor elmarad az egész alapidj, csak a felhasznált gáz-mennyiségért kellene fizetni.

A történet nagyon elszomorító, hiszen jószándékú volt az építés kezdeményezése, de a hatalmas költségek ellenére a plébános nem tud ott lakni; magasak az üzemeltetés díjai, a fűtést ki kellett kapcsolni, számos kivitelezési és egyéb hiba maradt még. Újabb a templom beázik, a hitoktató-teremben még rosszabb a helyzet, ott négy vödörbe fogják fel a lecsurgó vizet. A következmények az új plébános és az egyházközség képviselőtestületének fejére hullanak. Rájuk hárul a hibák felszámolásának gondjával együtt a templom berendezéséhez szükséges pénz megszerzése is.

A történetben szerintem az alapítvány hibáinál nagyobb a püspökségé, ugyanis ismernie kellett volna a helyi adottságo-

kat, hogy a templomépítés nem az egyházközség akaratából indult. A képviselőtestület távol maradt (vagy tartották) az ügyektől. A régi plébános tagja volt ugyan a kuratóriumnak, de betegsége és a műszaki képesítés hiánya gátolta. A püspökség akarta az építkezést, ezért szakembereinek nagyobb mértékben kellett volna a lényeges eseményeknél irányítani és ellenőrizni.

Az egyházmegyében nem ez az első templomépítés, és nyilvánvalóan sok tapasztalatot szereztek. Ilyen súlyos hibákkal érthetetlen volt az átvétel, ezzel nagy kárt okoztak.

(Magyarázat hiányában arra a következtetésre lehet jutni, hogy a hatalmukat akarták érvényesíteni. Magatartásukból az uralkodást látni, és nem az egyházközség szolgálatát. Az előadottak nem növelik a bizalmat a kormányzásuk iránt. Tévedés ne essék, itt nem teológiai témáról van szó, hanem a vezetésről, az egyházközséggel való kapcsolatról. Súlyos kijelentések ezek, de ilyen tényeket nem szabad szó nélkül hagyni, elhallgatni, hanem az egyházon belül nyilvánosság elé kell tárni, talán így választ kaphatunk, mert levélre nem válaszolnak.)

Százhalombatta, 1998. május 18.

SZEMLE

Összeállította: Dévény István

A PUBLIK-FORUM (17. szám, 1998. szept. 11.) rövid reflexiót közöl egy különös reklámszövegről: „Szívjon Marlboro cigarettát” olvasható München két

A reklám ára

templomán, bár nem magán az épületen. A St. Matthäus és a St. Markus templomot renoválják, s a plakátokat az építési állványra szerelték fel. A cigarettázásra való óriásbetűs felszólítás mindenestre a szakrális világ közvetlen közelében található. Az evangélikus lelkész magyarázata: „A reklámozásért kapott pénz nélkül nem tudtuk volna a templomokat renoválni”. Hogy mennyiért hirdetik a Marlboro-t, azt nem mondta. Tízezreket is adnak néha a cégek egy jól elhelyezhető plakátért.

Pénzügyi gondok terhelik az egyházakat, nem csupán az evangélikusokat. Nem csökken, inkább állandóan nő a munkanélküliek száma, s ezek nem fizetnek adót (így egyházi adót sem). Nem csökken azok „évi átlaga” sem – kétszázezer körül –, akik kilépnek az egyházakból, s így mentesülnek az egyházi adótól. A múlt „gazdag” évtizedeiben azonban meglehetősen kiterjedt szociális és oktatómunkát is vállaltak az egyházak, saját civil (tehát jól megfizetendő) személyzetüket is jól kiépítették. Mindezek finanszírozása ma egyre nagyobb gondot jelent – lemondanak nem egy esetben iskoláról, öregek otthonáról, elbocsátanak alkalmazottakat stb.

A száraz adatoknál fontosabbnak tűnik a Publik-Forum a lelkipásztori munkával kapcsolatos megjegyzése. Nem sikerül a „kivándorlókat” visszatartani, nem sikerül a kívüllevőket „bevándorlásra” indítani, de ebben felelős az a stílus is, aho-

gyan az egyháziak az emberekhez közelednek, ahogyan velük beszélnek, az evangéliumot hirdetik. Munkájuk szinte kizárólag a „hűséges nyájra” korlátozódik, mert begyakorlott lelkipásztori stílusuk egyáltalán el sem érkezik a kívüllevőkhöz.

Mi a legnagyobb baj? Félnék attól, hogy „korszerűek” legyenek. „Amikor arról van szó, hogy közeledni kellene a távollevőkhöz, az egyháziakban rettentő félelem ébred. Attól félnék, hogy amíg ezekhez közelednek, eltávolodnak saját egyházuktól.” Végzik tehát liturgikus, rituális, igehirdető, napi lelkeszi munkájukat úgy, ahogy tanulták és megszokták.

A lelkeszek arra sem mernek vállalkozni, hogy a Szentírás képanyagát (hasonlatait, szimbólumait) átgondolják, a hit igazságai számára ma használatos és érthető képeket, fogalmakat keressenek. Az ősi képek, s az ezeket interpretáló szavak – pásztor, kovász, magvető... – teljesen távol állnak a mai tapasztalattól, ezekre a „kívüllevők” nem képesek reagálni. „A hitvallás hivatalos szövege is métermagas falként áll a legtöbb lelkipásztor előtt. Nem merik áttörni.” Szavaikat a hűségesek meghallják, de a falakon túl élőkhöz nem jut el semmi.

Berlini Bábel

Berlin nemzetközi olvasztótégely lett. Különböző népek, kultúrák, vallások, a mindennapi élet eseményeivel kapcsolatos különböző szokások találhatók egyetlen város né-

hány négyzetkilométerén. Erről számol be egy tudományos asszisztens. Főiskoláján többek között német nyelvtanárképző szak is működik, amelynek különlegessége az, hogy speciálisan az idegenek német nyelvoktatásához képeznek tanárokat. (CHRIST IN DER GEGENWART, 1998. szeptember 13.)

Meglepő számadatok: 160 nép és népcsoport „képviselői” élnek Berlinben. Több, mint félmilliónak nem német az anyanyelve. Különös, hogy a „szélsőjobbboldalinak” nevezett kilengésekre alig van példa. „Úgy tűnik, hogy ostoba idegengyűlöletre inkább ott kerül sor, ahol a lakosságnak nem sok lehetősége van arra,

hogy megtapasztalja, akár nagyobb tömegben is lehet békésen egymás mellett élni. Ha sokszínű kultúra erősebben van jelen, akkor ennek inkább pozitív hatása van.”

„A televízió esti hírei sok ember életében olyan szerepet töltenek be, mint korábban az esti harangszó.” Ezt állítja Norbert Schneider, az egyik német tévéállomás munkatár-

sa. (PRAKTISCHE THEOLOGIE, 1998. 2. szám.)

Az esti híradóval kapcsolatban szilárdnak tűnő szertartás, „rituálé” alakult ki. Németországban általában 9 millió állandó nézője van a „Tagesschau”-nak, amely az ARD-adón este nyolckor kezdődik. A tévé két részre osztja az estét: híradó előtti és híradó utáni időre. Az a kísérlet viszont, hogy hogyan emlékeznek a látottakra-hallottakra, katasztrofális eredményhez vezetett. Néhány százalékra tehető azok száma, akik másnap délelőtt szavakat vagy legalább képeket tudtak felidézni az esti híradóból. „Ennyi erővel a bemondó nyugodtan akár latinul is beszélhetett volna” – mondja Schneider.

Mitológiai vonzása van ennek a tévéadásnak? – kérdezi a továbbiakban. Kérdése válasz nélkül marad, viszont újabb tényeket sorol fel. A híradó idejéhez általában a többi tévéadó is alkalmazkodik: este nyolckor általában egyik sem kezdi el szórakoztató műsorát, inkább negyed, vagy akár fél kilenckor. Egy-egy próbálkozásra ugyanis tiltakozók tömege jelentkezett: amíg a híradó tart, másutt ne legyen „érdekes” program. Az is szokássá vált, hogy amíg a „Tagesschau” megy, udvariatsággal valakit telefonon felhívni.

Minderre nincs ésszerű magyarázat. Az időben élő embernek támpontokra van szüksége, hogy „ritualizálhassa” napját. Régen erről gondoskodott a déli és az esti harangszó, ez a mai tömegeket már nem szólítja meg. (Legtöbbször nem is hallják.) „Ma este nyolckor a tévéhírek szólalnak meg. A hírekkel fejeződik be a nap, utána kezdődik a – szakrális tartalom nélküli – este.”

Norbert Schneider:
Esti harangszó

Amerikai helyzetkép

Észak- és Dél-Amerika püspökei 1997. november 11-e és december 12-e között Rómában zsinati megbeszélést folytattak. (WELTKIRCHE DOKUMENTE. 1997, 10. szám) A társadalom

gondjai felé fordultak, az egyház feladatait a társadalmi és egyéni élet konkrét adottságai között keresték. A zárónyilatkozat szövege jelzi: égető és megoldatlan problémák tömegére végső értelemben csak a gondviselés hite felől tudnak közeledni. „Hirdetjük nektek, hogy csak a közöttünk élő Jézus Krisztus ad nekünk erőt ahhoz, hogy az emberiség nagy családjában Isten gyermekeiként éljünk. Hisszük, hogy a vele való élő találkozás révén bejuthatunk Isten Országába.” A püspökök állásfoglalása világos; számol a társadalmi tényekkel, az áttörhetetlen politikai adottságokkal, de a világegyház tradicionális kötöttségével is. Legtöbb esetben bátorító szót mondanak és imádságos támogatásukat ígérik meg.

A nőkhöz intézett szavaik: „Különös megbecsüléssel köszöntjük a földrészünkön élő nőket, mert tudjuk, milyen rendkívüli szerepet játszottatok az elmúlt időkben, amikor a hit továbbadásáról volt szó. Meg vagyunk győződve, hogy változatos adottságaitokkal Isten Országát amerikai földön a jövőben is hittel, igazsággal és szeretettel fogjátok építeni.”

Nagyon nagy gondot jelent az, hogy a szegények – szegény családok – száma növekszik. A nyomor növekedésével szétesnek a családok, sok nő egyedül neveli gyermekét, s alig van remény arra, hogy sorsuk javul. „Imádságunk segítségét ajánljuk fel nekik.” – Egyrészt az életterhek, másrészt a meggazdagodás lehetőségei miatt a fiatalok jelentős része eszmények nélkül él. „Figyelmeztetjük őket az igazi életnek arra az ígéreterre, amellyel Isten szeretete ajándékozott meg bennünket.”

Gyermekek tízezrei élnek az utcán. Lelkiismeretlen felnőttek közülük sokat bűnözésre kényszerítenek. „Krisztus szavára emlékezünk: Aki ezek közül egyet befogad, az engem fogad be.” – Bevándorlók és idő-

szaki munkások élnek közöttünk. „Erre az ószövetségi szóra emlékeztetünk benneteket: Ha idegen lakik veletek földetekben, ne bántsátok. A veletek lakó idegen olyan legyen számotokra, mint a közületek való.”

Az itt élő kisebbségekkel szemben „kifejezzük szolidaritásunkat, amikor a megkülönböztetés negatív hatásait érzik”. – „Emlékezünk az őslakosokra is, kötelezzük magunkat arra, hogy kultúrákat becsülni fogjuk.” – „Afrikából idehurcolt testvéreink: elődeitek rabszolgaként, láncokban érkeztek Amerikába. Megígérjük, hogy a jövőben veletek együtt fogunk dolgozni.” – A fogyatékosokhoz, betegekhez, magányosokhoz is szólunk: „Legyen az egyház a ti otthonotok”.

Mindezt besorolhatjuk a vallási vigasztalás megszokott szavai közé. A püspöki nyilatkozat utolsó szakasza azonban határozottabb hangot üt meg. „Szünet nélkül halljuk a szegények kétségbeesett kiáltását... Keserű sorsuk mögött nem csupán egy-egy individuális bűn áll. Az elmúlt idők bűntettei nyomán épült ki a társadalom szerkezete, ezért bizonyos értelemben ez is bűnösnek nevezhető. Ez a strukturális bűn felerősíti a mai újabb individuális bűntettekre való hajlandóságot.”

Másként kifejezve: a társadalom épülete beteg, s ez újabb betegség forrása. Az épület erőszakos renovációját „hivatalos püspöki tanítással” nem lehet szorgalmazni, betegségét leleplezni azonban annál inkább. Most már a bázis munkásain, „az evangélium hírnökei”, „a hit tanúin”, „a Lélek kiválasztottjain”, „a szenteken” a sor, hogy az emberi közösség egészséges felépítésén fáradozzanak. Nem csak egyenként, elszigetelten. Ebben a médiának van és lesz óriási szerepe. „Az új evangelizációs munkában jelentős feladata van azoknak, akik a tömegkommunikációs eszközöknél dolgoznak. Ők kovászként működhetnek közre egy új társadalom létrehozásában.”

Leonhard Ragaz svájci evangélikus teológus (1868 – 1945) NEUE WEGE címmel, „Tanulmányok a kereszténységről és szocializmusról”

alcímmel a harmincas években folyóiratot alapított. A folyóirat még ma is él. 1998. július/augusztusi számának egyik írá-

Leonhard Ragaz:
Neue Wege

sa egy Ragaz-idézettel kezdődik: „Nun geht es für die Schweiz ans Bezahlen” – Svájcnak most fizetnie kell. Figyelmeztetése ötven év múltán vált aktuálissá – ezt Európában minden újságolvasó tudja. Vádak egész sora hangzik el Svájc világháború alatti menekültpolitikájával, a bankok pénzügyi manipulációival, a gyárak hadianyagtermelésével, a németekkel folytatott kereskedelemmel kapcsolatban. Ragaz mindezt látta, s előre jelezte: „Ezért egyszer még fizetni kell”. Svájc most érkezett el a számonkérés órájához.

„Ragaz reálisan látta – írja a tanulmányíró, Ruedi B. Moser –, hogy az ország nem volt abban a helyzetben, hogy maradéktalanul a becsület útján járjon. De azt, ami nem becsületes, így is kellett volna neveznie, nem magát és másokat becsapva hirdetni, hogy tiszta lelkiismerettel vészelté át Európa háborús éveit.”

Ez az önbecsapás elég korán kezdődött. A minisztertanács (Bundesrat) azévi elnöke, von Steger 1945. újévi köszöntőjében azt emelte ki, hogy bátran „tekinthetünk vissza az elmúlt évekre”, a teljes semlegességet sikerül megőrizni. „Lelkiismeretünk nyugodt lehet, szemrehányást semmiben sem kell tennünk magunknak.” Ugyanakkor tudhatta, hogy megszigorított határellenőrzés miatt 1942-től mintegy 30.000 menekülni szándékozó zsidót küldtek vissza – a biztos halálba; tudhatta, hogy a svájci gyárak egy része hadianyagot termelt és adott el Németországnak – aranyért, a meghódított országokból, s részben az áldozatoktól rabolt aranyért.

Szorongatott helyzetben az életben maradás érdekében sok mindent kellett vállalni, csak ne nevezzük becsületesnek azt, ami nem az! – így Leonhard Ragaz. Az egyik legjelentősebb keresztény alapelv mellőzése – az, hogy az ember nyíltan, kendőzés nélkül bűnnek nevezze a bűnt – különös módon a politika terén üt most vissza: „Svájcnak ezért egyszer fizetnie kell” – jósolta meg Leonhard Ragaz jó ötvenöt évvel ezelőtt.

Örülj, ha csöpp vagy

(Ezt a beszédet Ferenczy Rudolf (más nevén Dax), egyházi beatzeneszerző 50. születésnapja alkalmából tartott szentmisén mondta el Turcsik György plébános tavalay Bajóton, amikor Dax a gyermekeknek szóló magánkiadású, „Örülj, ha csöpp vagy” című kazetta és kottafüzet megjelenését ünnepelte.)

*„Az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam...”*

Száznak ötven a fele, ötvennek meg huszonöt a fele. Kérdés: mikor jutott a mi kedves barátunk, Dax, a sötét erdőbe. Most, vagy huszonöt évvel ezelőtt?

Huszonöt, harmincöt, negyvenöt évvel ezelőtt a magyar katolicizmus olyan képet mutatott, mintha az egyháznak, Krisztus Testének lebénult volna, mondjuk, az egyik keze. Bénán fityegett a testén. Egyesek ma hajlamosak ezt a lebénultságot csupán csak a külső üldöztetésnek és akadályoztatásnak tulajdonítani. Pedig ez csak egy része az igazságnak. A külső nyomásnál jobban akadályozta az életet egy olyan réteg, amelyik magát jó katolikusnak vallotta, bizonyos mértékben gyakorolta is a vallásosságát, de amit fel tudott mutatni, azt még a hívő fiatalok többsége sem kívánta folytatni, nem kívánta követni. Nem kellett nekik. Valami más kellett volna. Úgy nézett ki, ha nem jön időben valami megújulás, akkor meg vannak számlálva az éveink.

És ekkor – a megújulás több más jelével együtt, mint pl. a katolikus lelkiségi mozgalmak titokban való megerősödése (Borok, Regnum, szerzetesek), itt-ott megpendültek a gitárok. Az erdőben még sötét volt, de felvillant néhány fénysugár.

Huszonöt évvel ezelőtt még azért kellett küzdeni, hogy egyáltalán beengedjék valamelyik templomba a gitározókat. Aztán jöttek

azok, akik zeneileg leminősítették. A dallamok értéktelenek, a szövegek gyengék, a prozódia magyartalan...- mondták, és a hiteles egyházi élet megrontását látták benne. Holott ennek éppen az ellenkezője történt: a fiatalok éppen hogy hiteles kifejezési formáját találták meg annak, hogy önmagukat egyre inkább alkalmassá tegyék a kegyelem befogadására, hogy közvetítsék azokat az elveket és eszményeket, amelyeket Jézus Krisztus evangéliumától vezetett-ve vallanak. Márpedig mi más volna az egyházi élet, mint a kegyelem befogadása és az evangélium hirdetése?

Azután akadtak tüzes lelkű papok, akik összefogtak a tüzes lelkű világiakkal. Dax és Dió és mások kezdtek együtt dolgozni, és magukat is, másokat is bátorítva hangoztatták: „Ne féltsd a gyertyát, ha fúj a szél!”

Idő kellett ahhoz, amíg belátták, beláttuk: a templomban is gitározó fiataloknál – huszonöt évvel ezelőtt kezdődött – sokkal többről és nagyobbról van szó, mint egy új zenei irányzatról. Nem is érdemes magáról a zenéről beszélni. Ez nemcsak zene. Ez fiatal hívők imádsága, hitvallása, tanúságtétele. Az életük. És mivel ők az egyház tagjai, azért ez az egyház élete. Ma már nem kell bizonyítani, hogy lelkükből nem egyszerűen zeneművek születtek – bár az sem volna lebecsülendő – hanem lelkükben és lelkükön át a kegyelem fejtette ki hatását, növelte mindannyiunk hitét, alakította életünket, formált minket annak Szíve szerint, akit megváltónknak vallunk és szeretünk.

1996 júniusában dr. Mészáros István méltatta Győrldamérban a Krisztusról szóló tanúságtételt. Ugyanazon a pódiumon állt, mint Dax, Éva és társaik, és rájuk is vonatkoztatva szavait így beszélt: „Ezer év óta végzi nevelő munkáját a katolikus egyház a magyar nép körében annak érdekében, hogy a gyerekeket, fiatalokat, felnőtteket krisztushívőkké, mély hitű, a szolgáló szeretetben tevékeny katolikusokká nevelje. Tudjuk, ők is tudták: ezzel teszik a legnagyobb jót az egyénnek is, a hazának is.”

Igen nagy szerepe volt a világiaknak ebben a legmagasabbrendű népnevelő munkában a XVII. századi licenciátusoktól kezdve a mai napig. Az alapokat adták meg tudásukkal, gyermekszeretetükkel, sugárzó hitükkel.

Ma már nem kétséges, hogy ez a zene – egyházi zene.

Mitől az?

Kodálytól kérdezték egyszer, mi a magyar a zenében? Hivatkozott egy francia tanulmányra, ahol azt faggatták, mi a francia a zenében. A válaszok ellentmondásai megmutatták, milyen nehéz a kérdésre felelni. Nem könnyű több évszázados zenetörténeti múlttal rendelkező népek zenéjéből kifejezni az állandónak bizonyult jellemvonásokat.

Van azonban egy szilárd pontunk. Ott lecövekelhetjük magunkat, amikor azt keressük, mitől egyházi zene a zene. Ez a szilárd pont a tanúságtétel, annak is a legősibb, legegységelműbb fajtája, a vértanúság.

Az ősegyház nem volt sem nemzetileg, sem műveltségében, sem vallási eredetét illetően egységes. Különböző népek szülöttei voltak: görögök, rómaiak, krétaiak, arabok. Különböző műveltségűek voltak: irodalomban és filozófiában járatosak és írástudatlan, iskolázatlan emberek. Voltak közöttük olyanok, akik a zsidó vallásba születtek bele, mások perzsa, egyiptomi vallásba stb. Mindezek magasabbrendű egysége volt az egyház. Ami őket egyházzá tette az a Krisztus iránti elkötelezettségük volt, és a Krisztusról szóló ~~szóló~~ elkötelezett tanúságtétel, akár a vértanúságig. Az egyház legősibb és legegységelműbb mivolta, magatartása és ismertetőjele a krisztusi tanúságtétel. Ahol ez megszólal, ott az egyház; ahol hallgat, vagy másról szól, ott nincs az egyház, ámbár lehetnek templomok, fő- és alpapok, tv-adások és népünnepélyek. Hercsulát adnak reggelire és tengeri herkentyűt ebédre.

Tartott valaki egyszer egy előadást, s abban olyan festményekről beszélt, amelyeken arcok, fegyverek, ruhák, minden magyar, csak maga a kép nem. Van olyan zene is, amelyben minden motívum keresztény, az egész mégis egyháziatlan. Nem ellentmondás ez, mert Krisztus evangéliumának talaján felnőttek filozófiai rendszerek, művészetek, irodalom, etika és a művelődés minden terméke; ezeket lehet előadni, tanítani, stb. – de ha a Krisztuhoz való hűség, az evangéliumi erkölcs-höz való elkötelezettség, a tanúságtétel hiányzik, akkor az

egész mégis egyháziatlan. Mondjuk ki, hogy félreértés ne essék: egyháznak a világban továbbélő Krisztust nevezzük, Krisztus Misztikus Testét, az Isten életet adó szent voltának jelét és eszközét. A tanúságtevőből így valamiképpen maga Krisztus szól, a tanúságtétel magát Krisztust közvetíti. „Keresztény Európa, keresztény kultúra” és hasonló kifejezések nagyon félrevezetőek, mert kereszténynek lenni nem lehet elkötelezettség nélkül. Nem fagylalt ez kérem, hogy csak nyalogassuk...

Három dolog kell az egyházi zene létrejöttéhez: hagyomány, tehetség és közösség.

Elsőnek a hagyományról

Hagyomány nélkül nincs termőtalaj, viszont a hagyomány önmagában nem terem.

A hagyomány az evangélium. A hagyomány a krisztusi szeretetre épülő erkölcsan. Ebben gyökerezünk, ebből szívjuk az életet, ettől nem szakadhatunk el. Anyám nélkül mindig sírdogálnék, ezért belébújok, elcsitulok jóanyám ölében, s visszaszállok ablakába minden este morzsára, búzára.

Másodszor az egyéni tehetségről

Az egyéni tehetség nem pusztán arra kell, hogy megírja a zeneművet. Sokkal több kell ide, hiszen – mint mondtuk – lényeg a tanúságtétel. A tanúságtevő két követelménynek kell hogy megfeleljen: egyik, hogy szóljon, szólaljon meg, hangozzék el, fakadjon fel a szívből-lélekből; másik, hogy érthető legyen.

Nem szívesen tesznek hitvallást olyanok, akiknek életcélja nem több, mint hogy megsüssék mindenkori pecsenyéjüket a mindenkori tüzeknél. Volt idő, hogy sörért, virsliért tömegek mentek felvonulni. Korrumpált emberek, akik talán valaha krisztusi idealizmusban neveltettek, de hagyták magukat odáig lezüllesztetni, hogy befogják a szájukat és húzzák az igát csak azért, hogy megéljenek. Sokszor elmondták már fájdalommal, hogy az a nemzedék hagyta el tömegesen az egyházat (a hatvanas évek-

ben), amely nemzedéknek szülei még nagy tömegekben mutakoztak az egyház háza táján (a negyvenes években). S hogy gyermekeik tömeges aposztáziájának okai között szükségképpen annak is része volt, hogy sokakból hiányzott az elkötelezett tanúságtételre való készség. Hiányzott a kemény mag.

Isten pedig jön, és elülteti valakinek lelkében a jó magot, a tehetséget, a hivatást – amit ünneplünk, aminek örülünk, amiért hálát adunk – aki pedig kapta a tehetséget, a hivatást, az viseli mint keresztet. Is. Öröm és kereszt.

A tanúságtevő szótól joggal várjuk el, hogy érthető legyen, amint a kenyértől is joggal várjuk, hogy ehető legyen, és ne akadjon meg a torkunkon. Az is közhely, hogy Krisztus mondta: Legyetek a föld sója és kovásza – de az embereknek mégsem sôt és kovászt adunk, hanem kenyeret. Ehető. Ezért, hogy Krisztus evangéliuma eltaláljon azokhoz is, akik távol állnak, szükséges, hogy istengyermeki elhivatottságunkról így is tudjon énekelni valaki: „Van nekem egy rongybábám, rongyból varrta a mamám, két gyöngy szeme merengő, fején pettyes keszkenő. Szája arany fonálból, velem eszik egy tálból.”. A bennfentesek pedig, ha csakugyan olyan pallérozottak teológiailag, mint mondják, ismerjenek rá, miről van szó: „Ismerem tetteidet, nem vagy se hideg, se meleg. Bár csak hideg volnál, vagy meleg! De mivel langyos vagy és se hideg, se meleg, kivetlek szájamból. Azt mondom, gazdag vagyok, dúsgazdag, semmire nincs szükségem. Hát nem tudod, hogy nyomorult vagy és száncsalomra méltó, szegény, vak és mezítelen! Tanácsolom neked, végy tőlem tűzben tisztult színaranyat hogy meggazdagodjál, fehér ruhát, hogy felöltözködjél és ne lássék szégyenletes mezítelenséged; és kenetet hogy megkend szemeidet és láss. Nézd, az ajtóban állok és zörgetek. Aki meghallja szavamat, és kinyitja az ajtót, ahhoz bemegyek és vele étkezem, ő meg énvelem.” (Jel 3,14–20)

Harmadszor a közösségről

Mi az egyéni tehetség? Csepp a tengerben. Falat kenyér, pohár bor, egy csepp víz az életed. Színtelen vízcsepp.

A legnagyobb tehetség sem alkothat légüres térben. Krisztus az isteni élet bőségét hozta közénk, és annak megosztása, az abban való részesedés szükségképpen közösséget feltételez. A tanúságtétel, vagy mondjuk így, egyszerűen: a jó példa megteszi hatását. A jó példa vonz. Mi egyre többen lettünk. Áradt szét a Lélek, mert zúgott a szél, szent vihar. Meghallották hívők és hitetlenek, akiket örölt az élet malomköve... Szóval, lettünk sokan, itt is vagyunk sokan, csak az a kérdés, hogy ami eddig pelyva volt bennünk, azt messzire fújta-e a szél? Lett-e a mai magyar egyház különb, mint a tegnapi? És lesz a holnap magyar egyháza különb a mainál?

Úgy vélem, ma csupa olyan ember van itt, aki mélységesen egyetértve vallja, maga számára követelményként és eszményként fogalmazza meg: „Az élet tőled szebb legyen!” Azt is tudjuk: „Isten a szépség, Isten a jó... Isten a jóság... Isten a nagyság... Isten az élet.” Ezért hát: „Hála legyen! Téged Isten dicsérünk, hálát adunk mindenért, hát hála legyen, hála legyen, hála legyen, hála legyen!”

Amen.

Bajót, 1998. július 18.

Ferenczy Rudolf, más nevén Dax:

„ÖRÜLJ, HA CSÖPP VAGY!”

gyermeknek szóló kazettája és hozzá kottafüzete
lapunk szerkesztőségi címén megrendelhető.

Szeretettel ajánljuk mindazoknak,
akik magyar költők verseinek igényesen megzenésített
változatát szívesen hallgatják és ajándékozzák.

A kazetta ára: 500 Ft, a kottafüzet ára: 200 Ft

Mennyből a – hangok

Ismét itt a a karácsony! A kirakatokban ismét megjelennek a karácsonyi dalok, kórusok, zeneművek lemezei. A repertoár (a nemzetközi repertoár is) véges. Ezért találkozhatunk újra és újra ugyanazokkal a CD-kkel és kazettákkal. Ha mégis újat látunk, akkor sem árt az óvatosság. Lehet, hogy a lemez – az új cím és külső ellenére – ugyanazt a dalsokrot tartalmazza. Ugyan ki szeretné háromszor-négyszer a *Stille Nacht*, a *Tannenbaum* vagy akár a *White Christmas* x-edik kiadását vagy feldolgozását megvásárolni?

A DECCA úgy próbál a gondokon segíteni, hogy a *Legnagyobb Opera show* és a *Legnagyobb klasszikus zenei show* című, világsikert aratott 2 lemezes, nem túl drága albumok mintájára megjelentette a **Legnagyobb karácsonyi show-t** (460 400-2). Valóban a legnagyobbak: Pavarotti, Domingo, Te Kanawa, Leontyne Price és mások éneklik a legismertebb számokat. Pluszként jelenik meg viszont az angolok tv-sztárja, a fűszoprán Anthony Way felvétele is.

Az éppen 100. születésnapját ünneplő Deutsche Grammophon legújabb, **Christmas à la carte** címet viselő kiadványa (459 155-2), amelynek leporelló-műsora egy osztályon felüli étterem étlapjának mintájára készült, igyekszik a legszélesebb igényeket is kielégíteni. Így a szorosan vett karácsonyi dalok mellé nemcsak Fauré és Richard Strauss Bölcsődala került, hanem Waldteufel: Korcsolyázók és Csajkovszkij Virág-keringője is. Igaz viszont, hogy első alkalommal Kodály neve is szerepel a műsoron. Az Adventi éneket adják elő Európa egyik legrégebbi kórusának, a Drezdai Kreuzchornak ifjú énekesei.

Igazi meglepetést mégis egy nem kifejezetten karácsonyi kiadvány, a **Voices from Heaven** (Mennyei hangok, vagy ahogy a címben fordítottam, Mennyből a hangok, 459 146-2)

jelenti. A cég koreai származású karmestere, felbuzdulva a tavalyi keresztény világifjúsági találkozó anyagából készített lemezén (*Hymn for the World*), a *musica sacra* újabb gyöngyszemeit vette fel a Római Santa Cecilia Akadémia Ének- és Zenekarának közreműködésével. A felvétel szereplői között ismét ott találjuk a két hangfenomént: az olasz Cecilia Bartolit és a walesi baritont, Bryn Terfelt. A programon a tágabb értelemben vett „szent zene” szerepel, ezért nem fordíthattam egyházi zeneként; Bach–Gounod Ave Mariája mellett ezért kerülhetett a műsorba a Nabucco híres kórusa. Az igazi sláger mégis a pop- és operaénekesként világhírnevet szerzett vak énekes, Andrea Bocelli dala, a „Hiszek” (*I Believe*). Francia szerzője II. János Pál pápának ajánlotta angol nyelvű alkotását, amely – várhatóan rövid időn belül – az általános slágerlisták élére kerül nálunk is. (Bemutatója nyáron Bréma egyik hatalmas hangversenyeremmé varázsolt vásárcsarnokában fergeteges sikert aratott).

FOLYAMATOK

✓ **A szeretet civilizációjának** a politikai élet mindennapjaira való lefordítása mindaz, amit az Orbán-kormány mindössze két hónap alatt elért, jelentette ki Orbán Viktor miniszterelnök a pápánál tett látogatása utáni nyilatkozatában. A II. János Pál által emlegetett kifejezést érvényesnek találta a kormányfő a következő hazai eseményekre: a kormány módosította a tandíj-fizetést, minden gyermek után visszaállítani kívánják a családi pótlékot, a gyermekek után járó adókedvezményt a kormány be kívánja vezetni. (MK)

✓ **Fides et ratio** Hit és értelem címmel, a teológia és a filozófia közötti kapcsolat témájával foglalkozó enciklikát adott ki a pápa október 15-én. A dokumentum a két tudásterület közös pontjait értelmezi.

✓ **A MAKÚSZ** (Katolikus Újságírók Szövetsége) november 7-én tanulmányi napot tartott. Az ülésre várt oktatásügyi mi-

niszter úr egészségi okok miatt nem tudott részt venni az összejövetelen, Szemők Judit államtitkár képviselte őt, aki ismertette a minisztérium jelenlegi terveit a hittan és az etika oktatásának kérdésében.

Az államtitkár bevezetőjében arra is kitért, hogy a kormány törvénytervezetet készít a történelmi és újabb egyházak közötti törvényes különbségtétel ügyében. Ez a taglétszám és a magyarországi jelenlét miatt bizonyos támogatásokat csak a történelmi egyházak számára biztosítana, és mindenképpen meg kívánja akadályozni az üzleti érdekeket szolgáló vallásos látszatú szervezetek létrejöttét. Tehát kevesebb vallásos szervezetet fognak elismerni, nem mindegyiket részesítik támogatásban, de az elismert vallásos szervezetek működésébe nem avatkoznak bele. Azt nem részletezte, hogy ez mit jelent a nyilvános iskolai hitoktatásban való részvétel kérdésében.

Elismerte, hogy a nyilvános iskolákban fakultatív felekezeti

hitoktatás lehetővé tétele a lelkiismereti szabadság gyakorlásának kérdése, de ott, ahol nagyon kevesen jelentkeznek erre, lehetetlen a normális órarend kereteiben biztosítani a hittant. Azt is jelezte már az első felszólalásában, hogy a megfelelően képzett hitoktatók száma alacsony. Ha pedagógiai és szakmai felkészültségük nem áll a többi pedagógus szintjén, akkor nemcsak eredménytelen lesz munkájuk, hanem kifejezetten rossz fényt vet hittanra. Ezt még határozottabban megismételte második felszólalásában, miután mások is jelezték, hogy sok ember rendelkezik ma hitoktatói diplomával, de azok nem biztosítékai a megfelelő szakmai és pedagógiai képzettségnek. Elmondta, hogy a korábbi rendszerben a középiskolai hittanároktól megkövetelt egyetemi szintű előképzettség bevezetését kívánatos lenne újra biztosítani. Esetleg ehhez egy kötelező hittanári vizsgát is be lehetne vezetni. Többet foglalkozott az erkölcs-tan kérdésével. Terveik szerint nem filozófiai rendszerek, hanem a „magyar hagyományos” erkölcsfelfogás oktatására gondolnak. Ez magába foglalná azokat az értékeket, melyek a magyarságot mindeideig összetartották és kultú-

ránk azonosíthatóságát biztosították. Rendkívül fontosnak tartja a családi élet és a nagycsaládi közösség kérdéseinek oktatását. A hetedik vagy nyolcadik, valamint az érettségi évére tervezik ezt a programot. Ezzel a személyes fejlődés adta sajátos problémákkal való foglalkozásra is lehetőség nyílik. Ez is fakultatív tárgy lenne, a NAT-ban megjelölt emberismeretek egy kiemelt témaköre, amit esetleg a hitoktatás alternatívájaként lehetne főlajánlani. A tanárok megfelelő képzése és a személyes példaadás szerepe kényes problémát jelent. Az előbbi megfelelő előkészületi idővel meg lehet oldani, a másik a liberális jogrendszerben megoldhatatlan probléma.

Nem beszélt egyszer sem az általános vallásos ismeretek oktatásának kérdéséről.

A kerekasztal résztvevői között Jelenics István nyilvánvalóan apologetikus célzattal azt hangsúlyozta, hogy szakítani kell a ránk erőszakolt, pusztán szekulárisnak látszó, de valójában vallásellenes beállítottsággal, amely a vallásszabadság gyakorlását nem a közéletben, hanem csak a magánszférában, annak is egy szándékosan leszűkített területén fogadja el. A vallásos em-

bert sem lehet kettévágni. Hívóként vesz részt politikai közösségében, és ilyen módon kíván politikai jogainak is érvényt biztosítani. A hívő közösségek tagjai ezt gyakorolni akarják, még akkor is, ha kisebbséget képeznek a jelenlegi magyar társadalomban. (Ez utóbbi megállapítást ő nem tartotta egészen megbízhatónak.) Kamarás István lényegében a pécsi egyetemen meginduló embertani ismeretek oktatását célzó programról beszélt. Ők ennek keretében foglalkoznak majd az erkölcsstan oktatására irányuló képzéssel. Rédly Elemér a katolikus hitoktatási bizottság képviselőjeként szólalt fel. Beszámolt a hitoktatás problémáiról, elismerte a hitoktatók egy részének hiányos képzését. Sürgette az órarenden belüli fakultatív hitoktatás biztosítását, és javasolta, hogy a képzési hiányosságok bepótlására biztosítsanak lehetőséget, de ez egyelőre ne legyen akadálya az iskolai hitoktatás megindulásának. Sajnos hiányzott a kerekasztal-részvevők közül a katolikus egyházi iskolák hittan és pedagógus továbbképzési programjának megbízott vezetője, Bajzák Eszter nővér. A résztvevők hozzászólására gyakorlatilag nem maradt idő. (EF)

✓ **Dr. Pataky Kornél**, nyugalmazott győri megyéspüspök október 6-án, 78 éves korában váratlanul elhunyt.

✓ **A világ második legmagasabb temploma** épül az egyik olasz sztárépítész vezetésével Rómában, Pio atya sírjánál. A stigmák elnyeréséről ismert kapucinus boldoggá avatását még csak jövőre tervezik, mégis a sírjánál évente több millióan fordulnak meg. Mivel a mostani templom már nem bírja el a zarándokstromot, szükségét látják egy nagyobb felépítésének, mely akár megközelítheti a Szent Péter Bazilika méreteit is: a 8 haranggal, 50 gyóntatószékkal épülő templom 7200 embert, de az előcsarnok további 30 ezer főt lesz képes befogadni. (MK)

✓ **Az aktív eutanázia** minden formáját elutasította a Szövetségi Orvoskamara Kölnben szeptember elején. Ebben még a páciens követelésére történő halálhoz segítséget sem tartják megengedhetőnek. Mindemelett kimondja az Orvoskamara, hogy előfordulhatnak olyan helyzetek, amelyekben az élet meghosszabbí-

tására tett intézkedések nem helyénvalók. Ilyen esetekben sem szabad megszüntetni a kezelést, de annak a fájdalomcsillapításra kell szorítkoznia. (MK)

✓ **Edith Steint**, századunk egyik legnagyobb női gondolkodóját október 11-én szentté avatta II. János Pál pápa. Az ortodox zsidó családból származó kármelita apáca 1942-ben az auschwitzi haláltábor áldozata lett.

Edith Stein 1891-ben született egy wroclawi (akkor breslaui) zsidó család 11. gyermekeként. Bölcsészként a német filozófusnak, Husserlnek volt tanítványa, később pedig asszisztense. Élete nagy fordulata 29 éves korában következett be, amikor is röviddel Avilai Szent Teréz önéletrajzának elolvasása után megkeresztelkedett, majd pedig belépett a kölni sarutlan karmeliták közé. 1938-ban Edith Stein nővért áthelyezték a holland területen lévő echti kolostorba. Innen hurcolták át a náci 1942-ben Auschwitzba, és még ebben az évben gázkamrában megölték. A náci ezt a megtorló akciót nem sokkal a holland katolikus püspököknek az antiszemitizmus elleni tiltakozása után hajtották végre.

Edith Steint II. János Pál 1987-ben boldoggá avatta Kölnben, most a szentek sorába iktatta. A két esemény közötti idő alatt az egyház bizonyítottan fogadta a el szentté avatáshoz szükséges csodát: egy amerikai kislány orvosilag menthetetlen gyógyszer-túladagolástól bekövetkező haláltól menekült meg azáltal, hogy szülei Edith Stein közbenjárásáért imádkoztak.

✓ **Kérdések a szent filozófusnő körül** A zsidó származású filozófusnő oltárra emelését már a boldoggá avatás óta viták kísérik. Egyes zsidó szervezetek az utolsó pillanatig tiltakoztak az avatás ellen, és jelenleg is ragaszkodnak ahhoz, hogy az apácát nem azért ölték meg, mert katolikus volt, hanem azért, mert zsidó. Szentté avatása emiatt sérti a holocaust emléket, hiszen azzal, hogy október 11-ét a holocaustra való emlékezés napjává nyilvánította a pápa, a római egyház így kívánja sajátjának nyilvánítani a zsidó népiítés egyik áldozatát. A Vatikán ezzel szemben azt hangsúlyozza, hogy a holland egyház a háború alatt nyíltan tiltakozott az antiszemitizmus ellen, és a szerzetesnő ennek a keresztény ellenállásnak volt részese. Zsidó

résről is vannak olyanok, akik a megbékélés újabb jelének látják azt, hogy már II. János Pál vezetése alatt szentet csinált a Vatikán a megtért ateista filozófusnőből. A zsidó ellentábor azonban éppen ebben a sietségben lát provokációt: Steint halála után 56 évvel máris szentté avatták, vagyis a világ pénzügyileg és politikailag egyik legbefolyásosabb állama így módon akarja takarítani azt a háborús vétkét, hogy nem emelte fel szavát a zsidó népiért. (HVG, A hét tükre – izraeli magyar hetilap)

✓ **Magyar megfontolások a Soáhról** címmel zártkörű, tudományos célú konferenciát rendeztek Várszegi Asztrik főapát kezdeményezésére Pannonhalmán november 4-5 között. Téma volt: a tolerancia esélye, a zsidó-keresztény párbeszéd, a holocausttal kapcsolatos előítéletek. (Bővebben ld. 51. oldalon)

✓ **A pécsi egyházmegyei szinódus** október 21-24 között le-

zajlott. Emlékeztetőül: folyóiratunk múlt év nyári Folyamatok rovatában ennek a zsinatnak előkészítő dokumentumából idézett, mert abban igen ígéretes hangú és témájú kérdések fogalmazódtak meg. Például: „az elvallástalanodás folyamatát és okait kívánjuk bemutatni. Igyekezünk körképet nyújtani arról, a mai ember miért ábrándult ki az egyházból, miért távolodott el az egyházi vallásosságtól.” Most konkrétumként csak annyi látszik, hogy a jövő év során kiadják a zsinatról szóló könyvet. A szervezők elégedettek az eredménnyel. (EF)

✓ **Egyházi vezetők átvilágítása** Kísgazda részről hangzott el a parlamentben meg az előterjesztés, hogy az átvilágítást a médiabeliek után terjesszék ki az egyházi vezetőkre is. A Fidesz MPP hivatalos állásfoglalást még nem alakított ki, de annyi bizonyos, hogy nem kívánja a javaslatot teljesen elvetni. (ÜE) ■

PANNENBERG

Mi az ember?

Wolfhart Pannenberg evangélikus teológus klasszikussá vált könyvecskéjének címe egyszerű és rövid kérdésnek tűnik, amit ránézésre banálisnak, könnyen megválaszolhatónak vélünk. Hogy ne tudnánk, mi az ember? Csak magunkra vagy másokra kell nézni, a válasz önként adódik. Ám ha újból és újból rácsodálkozással vagy éppen aggódva vetődik fel ez a makacs kérdés: „*Mi az ember, hogy megemlékezel róla, az emberfia, hogy gondot viselsz reá?*” (Zsolt 8,5), akkor már nem oldhatjuk meg az egyszerű válaszáadás könnyed gesztusával, nem térhetünk ki előle ilyen egyszerűen, hanem el kell időznünk nála. Hiszen rólunk, rólad, és rólam van szó, a válasz tehát nem lehet közömbös. Mindennapi életünk, személyiségünk és életünk alakítása miatt nem érhetjük be egyszerű legyintéssel!

Századunk húszas éveitől kezdődően ismét előtérbe került ez a kérdés, amikor már az antik görög világképben az ember „kicsinyített világgént” (mikrokozmoszként) végképp nem érzi otthon magát. S amikor az újkorban felfedezett szabadságánál fogva minden erejével és áldozatok árán törekszik felülemelkedni a természetén, hogy azt otthonává formálja. A mai ember már nem rabja a világnak, habár sohasem tudja teljesen uralma alá hajtani. „Nyitott a világra.”

Wolfhart Pannenberg az emberrel foglalkozó tudományok közös belátásából, az ember „világ iránti nyitottságából” – amely tulajdonképpen nyitottsága Isten iránt – kiindulva egységes emberképet vázol fel. Közérthető nyelven mutatja be ezt a nyitottságot, az ember létfeladatát és teremtettségét, bizalom vagy biztonság alternatíváját. Beszél a halálról és reményről, időről és örökkévalóságról, személyről és társadalomról, hagyományról és forradalomról. Mindarról tehát, ami az ember világban való, egyéni és közösségi létét alkotja.

Ez az összefoglaló és új belátásokkal teli könyvecske hozzásegít bennünket ahhoz, hogy ki-kí rátaláljon egyénre szabott helyére és rendeltetésére és a világban.

OLVASÓI LEVELEK

Tisztelt Egyházforum!

Szerencsés véletlen: egy baráti találkozó alkalmával ismerkedtem meg folyóiratukkal. Az 1996-97-es számot átböngészve feltűnt a szerkesztők irodalmi, kultúrtörténeti, egyháztörténeti, aktuális egyházpolitikai tájékozottsága. Ami különösen meglepett és jó érzéssel töltött el, a sok fiatal szerző, a kritikus elme.

A 98/3-as témaválasztásához szeretnék gratulálni. Pedagógus és meggyőződéses katolikus lévén mindig is érdekelték az ún. tabutémák: szerelem, szexualitás, szüzesség, családtervezés, válás stb. Igen, e tabuk falait döngetik az említett szám cikkei, a Perspektíva c. rovat könyv- illetve tanulmány-ismeretői. A felismerés, illetve annak nyílt hangoztatása tölt el megnyugvással – hiszen egybecseng a magam sok évtizedes, régóta ráérző tünődésével –, hogy az igazán létező problémákkal a megoldás és nem a tiltás szintjén kell szembenézni.

Köszönti a Szerkesztőséget érdeklődő olvasójuk,

*T. V. É.
Szeged*

Tisztelt Szerkesztőség!

Másodízben hallottam szó szerint ugyanazt a riportot a legutóbbi szegedi biblikus konferenciáról. A riport szerint a konferencia A (!) CSODÁ-ról szólt, holott az a BIBLIAI, a Bibliában felemlített csodákat tárgyalta, azok exegézise volt a témája. Ez a bibliakutatási konferencia tehát korántsem a csoda teológiai, biofizikai, kémiai vonatkozásait tárgyalta; mint mondtam: exegetikai anyagot dolgozott fel. Rendszerezett.

Természettudományi kérdéseket egyáltalában nem tárgyalt. Maximum óvatosan, úgyszólván: félve érintett.

Olyasféle várhatóan izgalmas és akár teológiai is „pi-káns” kérdéseket egyáltalában nem érintett, miszerint egy fizikai-biológiai koordináták logikusan zárt rendszerében felépített, ilyen rendszerbe teremtett és ebben imponáló következetességgel működtetett világ törvényeit miért hágná át éppen Ő, az Első Programozó?

Ezeknek a konferenciáknak egyébként is olyannyira „illedelmes” az alaphangja, hogy eleve ódzkodnak a „meredekebb” kérdésektől.

Az ilyen nehezen emészt meg egy olyan evangéliumi csodát is, mint pl. Lázár feltámasztása.

Egyébként a neves biblikus doktorok mintha valahogyan kerülték volna a bibliai halott-feltámasztásoknak meglehetősen alaposággal tárgyalt sorában ezt az egy halott-feltámasztást.

Számomra azonban, a meglehetősen racionálisan és a biológia koordinátáin belül gondolkodó orvos számára, feltétlenül impresszionáló, amit „Márta, a meghaltak nővére” az Úrnak mondott:

„...jam foetet...MÁR SZAGA VAN, hiszen negyednapos” (Jn 11,39.).

Nos, ez a bizonyos „...jam foetet” egészen pontosan: „...már búzlik” vitát ugyan nem, de egy kevés beszélgetést indukált. Legszellemesebben rá a németországi, de magyarul is jól beszélő református biblikus professzor válaszolt, aki ezt felelte rá: „Azért csoda...”

Volt a konferenciának egy A (!) csoda szempontjából nagyon igaz mondata. Egy Rómában is tanító müncheni professzor, Joachim Gnllka olyan vonatkozást is taglalt, hogy bizonyos körülmények között Jézus miért nem tett csodát? Ez olyankor fordult elő, amikor korának, környezetének „bejegyzett” (= templomi-iskolai) vagy „mezei” (= az utcák és terek) írástudói tőle csodákat KÖVETELTEK.

Mintegy hitelesítéseként a Tanításnak.

És itt hangzott el Gnilka professzor jeles mondata emlékezetem szerinti, szabad átiratban valahogy így:

A csodák iránti igény-követelés nem más, mint bizonyítéka a HITETLENSÉGNEK.

No, én azonnal ráláttam egy nemrégiben a tévé által is bemutatott „csodára”: Szent Januárius vérének „felforrására”.

Kár, hogy a jeles médium nem magát a „csodát”, hanem annak csak rituális „körítését” az aranyat, selymet és bíbort, tömjént és egyházi protokollt mutatta be.

A szentek tiszteletének olcsó, „áron aluli” kiárúsítása.

Prostitúciója.

Az Isten szíve szerint minden bizonnyal kikérné magának. Feltehetően Szent Januárius is.

Számomra a rózsafüzér és a litániák is a többé kevésbé megkeresztelt mantra-jóga szómágiáját idézik.

Rózsafüzérét Mindszenty sírkövéhez dörzsölő-símogató falusi néni primitív-pogány fetisizmusát még meg tudom érteni, ám a matematika-fizika szakos ex- és ma már csupán nosztalgia szintjén domonkosrendi apáca-tanárnőét egyáltalában nem. Azt, hogy az utóbbi azért könyökli magát keresztül kímeletlenül a zarándokok tömegén, hogy megérinthesse a pápa kezét vagy ruháját, ezt már egyáltalán nem.

Legkevésbé pedig az INTÉZMÉNYESÍTETT primitívséget.

Lényegében és lélektanilag semmiben sem különbözik ez a természeti vallásoknak attól a mágikus rítusától, hogy meddő asszonyok kőfalloszokhoz dörzsölik ruhadarabjaikat, vagy akár meztelen testüket.

És, hogy mégis mi az, amit ebben a primitív fétis-mágiában „érthetőnek” találók? Hát annyi, hogy a kendőjüket érintésre nyújtók illendő-kötelezően pénzt dobálnak az erre a célra odahelyezett kosárába.

Nem perselybe, amelyben diszkrétan titokban maradhatna, hogy mennyit is áldoz, hajlandó, vagy képes áldozni az illető e célra, hanem kosárba, amely a nyilvánosság szuggesztiójával mintegy meghatározza az „illendőség” minimumát. Egy-

ben bizonyos biztatásul is szolgál a kivagyiság, ha nem is „szent”, ám feltétlenül jövedelmező gőgjének.

Óh, szent Januárius! Te talán transzcendentális vonalon többet tehetnél azért, hogy a szentek emberhez pláne szentekhez méltó tisztelete ki ne árusíttassék, ne prostituálódjék. Merthogy magam, itt e földön maximum annyit tehetek, hogy mindezt szóvá teszem.

Óh, szent Januárius! Azt hiszem, mi ketten valamelyest egyetértünk abban, hogy egy kicsit féltjük a kereszténységet a magukat kereszténynek nevező-tartó-kikiáltó egyházaktól.

Óh, szent Januárius! Volna egy ötletem, egy groteszk (ahogy azt már tőlem megszokhattad): tedd meg egyszer, hogy a véred NE forrjon fel... Tudod, mint ahogyan azt a Mesterünk és tevé: nem tőn csodát azoknak a lényegében hitetleneknek követelőzésére, akik azokat tőle kierőszakolni szándékoztak.

Nem vagyok benne biztos, vajon annyi évszázad után ezt egyáltalában megteheted-e?

Az egyházzal szemben...

Vale!

*K. E.
Makó*

DREWERMANN

PSZICHOANALÍZIS ÉS ERKÖLCSTEOLÓGIA

címmel Eugen Drewermann tanulmányainak válogatását adta ki októberben az Egyházforum Alapítvány. A szerző 1940-ben született katolikus pap. A filozófiát és pszichoanalízist is tanult teológus dogmatikából doktorált. A kilencvenes évek közepén kibékíthetetlen ellentétbe került egyházi előjáróival, melynek eredményeként megvonták tőle a katolikus tanítás jogát. Azóta független tudósként és gyakorló terapeutaként dolgozik. A kötetbe a hetvenes évek során írt tudományelméleti tanulmányaiból válogattak a szerkesztők. Drewermannt a teológia és a pszichoanalízis közötti elméleti viszony újragondolása ihlette. A két tudományág más-más szempontú központi fogalma a félelem. Ennek újragondolása segíthet abban, hogy a gyakori moralizálás helyett jobban megértsük az embereket az egyházban. Drewermannt itthon főleg a Klerikusok című műve és a Grimm mesékhez írt mélylélektani elemzései révén ismerik. A szerkesztők reménye szerint ezzel a tanulmánygyűjteménnyel árnyalni tudják majd Drewermann egyoldalúnak mondható hazai megítélését.

TARTALOM

Előszó	3
SÚLYPONT.....	4
<i>Mihályi Gilbert: A zsinati megújulás üzenete – átvettük, megvalósításával válaszolunk</i>	4
Kommunikációs torzó az egyházban	9
<i>Farkas Beáta: 1%, avagy tükör az önvizsgálathoz</i> ...	13
<i>Dévai Márton: Egy világi észrevételei az Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzatáról</i>	27
<i>Georg May: Mentegetőzések és vádaskodások</i>	33
Reflexiók Georg May cikkére	39
<i>Fazekas Csaba: Megfontolások a pannonhalmi zsidó- keresztény konferencia után</i>	49
PERSPEKTÍVA.....	56
EXKLUZÍV.....	69
<i>Dévai Márton: Kérdések egy plébániatemplom építése után</i>	69
SZEMLE	75
<i>Turcsík György: Örülj, ha csöpp vagy</i>	81
Mennyből a – hangok	87
FOLYAMATOK	89
OLVASÓI LEVELEK	95